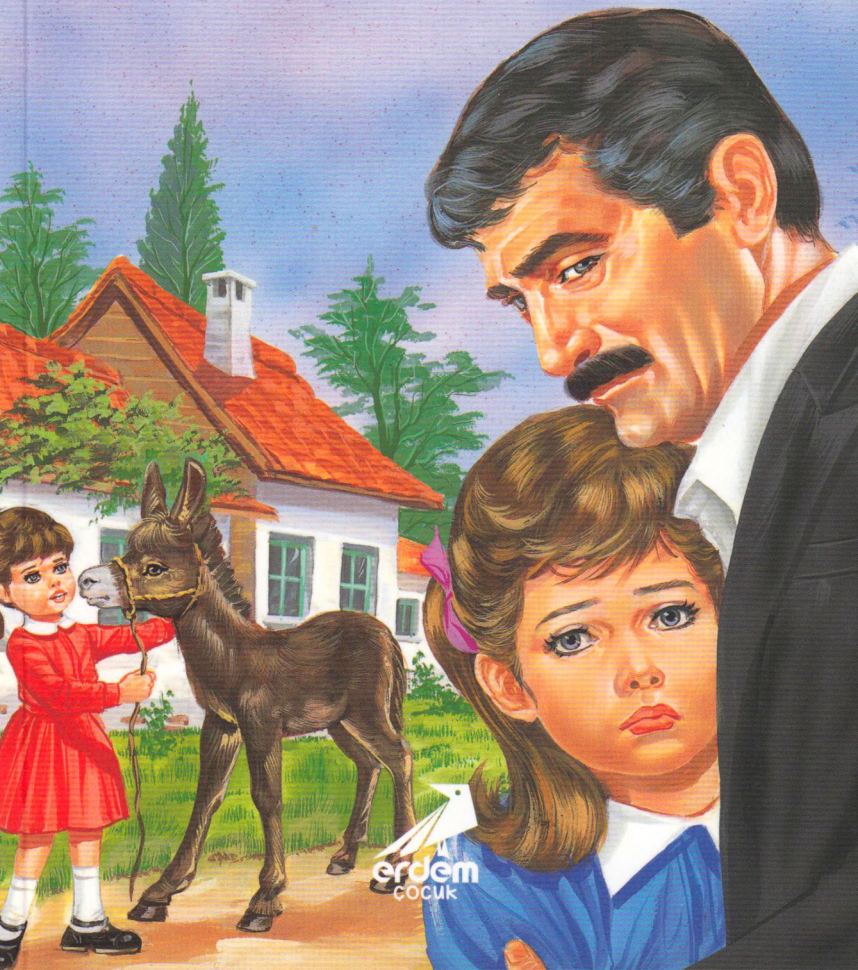
KEMALETTİN TUĞCU

11. Baskı

MİNE'NİN ARKADAŞI

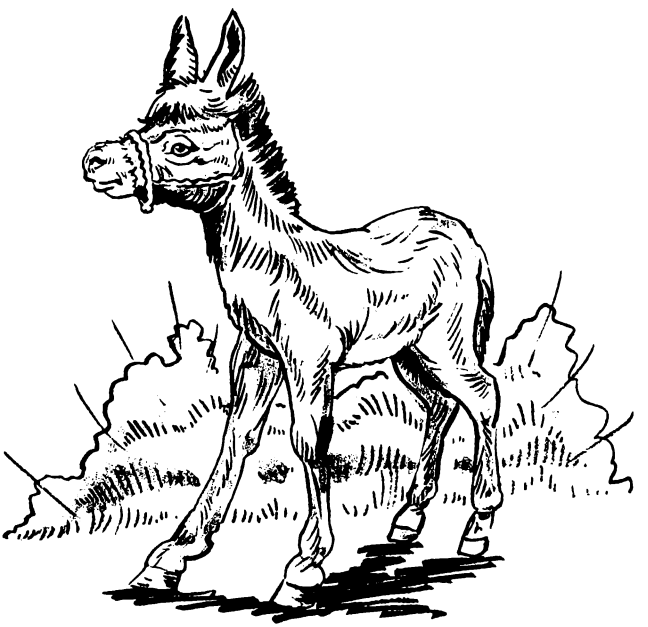

Kemalettin Tuğcu'dan Seçmeler

MİNE'NİN ARKADAŞI

erdem
çocuk

öKSüZ SIPA

Köyün adı Bademli ama orada bir tek badem ağacı kalmamıştır. Yunanlılar savaş sırasında taş taş üstünde bırakmazken dikili bir ağaçta kalmamıştır. Kurtuluş Savaşı'ndan sonra köylüler yurtlarına dönmüş ve aradan bunca zaman geçtikten sonra köylerini bağlık bahçelik etmişlerdir.

Evler tuğlalardan örülmüş, kırmızı kiremitli dam-

larla donatılmış, dikilen fidanlar, asma çubukları büyümüş, üzüm bağları çıkmış ortaya.

Havası güzel, yolları açılmış. Hayvanlar üremiş, Allah'ın bol bol verdiği bitkileri yemiş, beslenmiş, emzirilip büyümüşler. Kızı, delikanlısı gelişmiş şirin bir yer olmuş Bademli.

Altmış haneli olan bu köyün yolu başında Hamdi Efendi'nin iki katlı evi var. Bahçesi çiçeklerle, yazlık sebzelerle dolu. Damında iki ineği, bir binek atı var.

Öyle pek ekici bir adam değil Hamdi Efendi. Uzun süre köyden uzakta babasıyla birlikte gezmiş. Babası da kasaba adamı. Köyde bir dolaşmışlar ki içinde yok yok.

Elektrik araçlarından tutun da yenilen içilen her şey var orada. Köyde başka bakkal dükkânı olmadığı için Hamdi Efendi'nin dükkânında iğneden ipliğe, çamaşır mandalından yüksüğe kadar her şey vardır. Ne aranırsa yok demez. O gün satamazsa ertesi gün alır, gelir. Efendiden bir adamdır o. Nasıl olmasın, şehirli bir kız almış getirmiş köye. Şehir kızı köyde barınır mı? Barınırmış meğer. Şadan Hanım da şehirdeki kötülüklerden, şehir gürültüsünden usanmış, ana baba öteki dünyaya göç edince Hamdi Efendi'yle evlenmiş. Hamdi Efendi insan değeri biliyor. Karısına karşı da sevdalı. Bir dediğini iki etmez. Uygarlık adına ne çıkarsa alır, getirir evine. Karısı bir istese iki verir o. Köyde yetişmeyen çilek, portakal gibi ne isterse getirtir.

Şadan Hanım senesinde bir kız çocuğu dünyaya getirir? Değmeyin artık Hamdi Efendi'nin keyfine. Bir de dul kadını hizmetçi olarak tutmuşlar. Şadan Hanım'ın elini sıcak sudan, soğuk suya sokmasını istemez. Köylünün evinde olmayan eşya onlarda var.

Buzdolabı, çamaşır makinesi, tüple çalışan ocak, fırın, süpürge, radyo, televizyon, kap kacağın her çeşidi. Babası evinden getirdiği için mutfakta yemek masası ve bir de keyif çatmak için divan vardır. Şadan Hanım'ın genç komşuları çoktu. Hemen her gün gelir ikramlarından yerler, uygarlık araçlarının nasıl kullanıldığını öğrenir, makinesinde eteklerini bastırırlar, biçki ve dikiş bilgisinden faydalanırlar. Ama onlar da yük olmayı, arsızlığı sevmezler. Her gelen, her yerde bulunmayan bir salkım ak üzüm, çiçeği burnunda birkaç salatalık, iki sepet böğürtlen, cevizli sucuk veya pestil gibi şeyler getirirler. Yoldan geçenler genç kız ve kadın seslerini, açık pencerelerden işitirler yanık yanık türküleri.

Hamdi Efendi'nin dükkânı köy meydanındadır. Dükkânın kapısının önüne çıkar, bir iskemleye oturur, yanına gelip sırtını duvara dayayanlarla şakalaşır, gelenlere isteklerini sorar. Hani bakkallık yapar ama bilgili adamdır. Ortaokulu İstanbul'da babasının yanında okumuştur. Bakkallığı da orada öğrenmiştir. Rahmetli babası çok dürüst bir adamdır, oğlunu da öyle yetiştirmiştir.

Şadan Hanım, fakir çocuklara okul önlüğü, fa-

kir kızlara etek filan diker. Hamdi Efendi de çiçek meraklısıdır. Dükkânının önüne kızı dünyaya geldiği zaman kavak fidanları dikmişti. Bu fidanlar şimdi köyün mescidinin minaresinden daha boyludur ve köylüler sıcaktan bunaldıkları zaman başlarını kaldırıp kavakların tepelerine bakar ve,

– Kavaklar kımıldamaya başladı, neredeyse ortalık serinleyecek, derler.

Hamdi Efendi'nin kavakları hızlı büyüdüler. Nasıl büyümesinler. Toprak verimli, her sabah bol bol su veriliyor. Dükkâna gelenler bir şey alacak olmasalar bile sergilenen malları sadece seyrederlerdi. Defter, kalem, kitaptan renkli boyalara kadar her şey vardı.

Dükkânında Hamdi Efendi basma ve kumaş da satardı. Kimin ne istediğini defterine yazar, bir gün sonra gelir alırlardı. Almayan olsa bile gene gücenmez, varsın çeşit olsun dükkânda derdi.

Haftada iki gün kasabaya iner, pazar günleri de bazı köyleri atla dolaşır ya da Zeki Bey'in çiftliğine giderdi. Zeki Bey de okumuş adamdır. Yazdan yaza çiftliğe gelir, kasıma kadar kalır, Hamdi Efendi'yi hep hemşehrim diye karşılardı.

Hamdi Efendi, o pazar yine atla çiftliğe gitmişti. Atın da yürümeye ihtiyacı vardı. Hep ahırda bağlı kalamaz ya.

Hayvan eyeri vurulurken bayağı sevinir, yola çıkmak için acele eder, yürüdükçe rahatlık duyardı. Hamdi Efendi'nin kızı Mine beş yaşını doldurmuş

altıya giriyordu. O pazar evin iç bahçesinde oynarken babasının erken dönüşüne çok sevindi. Hamdi Efendi.

– Şadan Hanım, Şadan Hanım, diye seslendi.

Şadan Hanım ellerini kurulayarak çıktı.

Hamdi Efendi:

– Bak ne getirdim, dedi.

– Ne getirdin, diye sordu Şadan Hanım.

– Mine'ye bir kardeş, dedi. Hamdi Efendi.

Attan indi, eyere asılı olan heybenin bir gözünden bir şey çıkardı. İç bahçenin yoluna bıraktı.

Bu pek küçük yeni doğmuş bir sıpa idi. Ayaklarının üstüne kalkmaya uğraşıyordu.

Şadan Hanım:

– Aaa, dedi. İyi ama bunun anası yok mu?

Hamdi Efendi:

– Yok, dedi. Doğururken ölmüş. Kim varsa bunun başına üşüşmüşler. Kafasına bir sopa vurup öldürmeye kalkmışlar. Zeki Bey bile onlara mani olamamış.

"Kim bakacak, kim emzirecek. Başa dert olur." diyordu. Ben de dayanamadım. Aldım getirdim buraya.

Hayvancağızın gözlerinin etrafı beyaz. Üst tarafı kapkara, parlak tüylerle kaplı.

Şadan Hanım:

– Geri götür Hamdi, dedi. Nasıl bakacağız buna?

Mine hayvana sımsıkı sarılmıştı.

– Süt veririm anne, dedi. Benim emziğim var ya.

Şadan Hanım:

– Bakalım alır mı, dedi.

Hamdi Efendi, daha yollara doymamış atı hizmetçi kadına verirken,

– Eyeri alınca bellemesini değiştir. Hava sıcaktı, hayvan terlemiştir. Onu kurutmadan sakın su verme.

Fatma Kadın:

– O yolları bilirim ağam, dedi.

Hamdi Efendi:

– Bilirsin ama kendini kastığı için ineklere tekme vurmasını da bilirsin.

At bir kere sıpayı kokladıktan sonra ahırına gitti.

Küçük sıpanın bacakları titriyor, ayaklarının üstünde duramıyordu.

Hamdi Efendi:

– Bu sabah doğmuş, dedi. Açtır. O kadar yoldan da geldi. Zahmet olmazsa şu emziğe ılık süt koy da getir Şadan Hanım.

Sıpa önce emziği almadı. Sonra lastik sıkılıp da ağzına süt bulaşınca ön ayaklarını yere çöktü. Şadan Hanım'ın tuttuğu şişedeki sütü arsızca emiyor, ağzının kenarlarından sütler akıyordu.

Hamdi Bey:

– Bu iş oldu, dedi

Mine annesinin yeniden doldurduğu şişeyi almıştı eline. Sıpa onu da içti, sonra yorulmuş olmalı ki bir tarafının üzerine yattı. Gözlerini kapadı.

Hamdi Efendi hayvanı kaldırıp çardağın altındaki hasıra yatırdı. Mine koşarak içerden hırkasını getirdi.

Şadan Hanım:

– Kızım, dedi. Pek beğendin galiba. Ama örtme hayvanı, hava çok sıcak.

Çoçuk sevinç içindeydi.

– Anne, bu yavru benim olsun mu?

Şadan Hanım:

– Olsun ama, dedi. Sen seneye okula gideceksin.

– Olsun anneciğim, ben ona da bakarım.

– Bir kere babana sor, belki bir başka eşeğe verirler onu. Sütanne tutarlar.

– Ben böyle beslerim anne. Buna bir ad koyacağım.

– Ne adı?

– Mercan diyeceğim.

– Kızım, eşeklere kılkuyruk, karakaçan gibi isimler takılır.

– Olsun anneciğim, bu benim arkadaşım. Mercan diyelim ona.

Mine çok akıllı, çok duygusal bir kızcağızdı. Annesi gibi nazik ve ayrıcalığı olan bir kızdı. Köy çocuklarıyla pek anlaşamazdı. Biraz hoyrat, kavgacı, kaba şakalar yapan çocuklardı. Mine onlar gibi yere çizgiler çizip yaşıtları gibi sek sek oynamazdı. Daha çok bebeğine elbise diker, annesine gücü yettiğince yardım ederdi. Onun da bir dediği iki edilmezdi.

O, uyuyan sıpanın başında beklerken Şadan Hanım,

– Bize üzüntü olacak bu yavru, dedi. Keşke kıza göstermeseydin.

– İlişme, dedi. Bu zavallı hayvan yerden kalkmaya çalışıyordu. Aldım getirdim işte. Bize ziyanı olmaz. Ahırda ona da bir yer yaparım. Ahırda iki inekle, bir at var.

Hamdi Efendi, bir köşeye bir çul serdi, sıpayı oraya bıraktı, dışarı çıkmaması için de o köşeye tahtalar çaktı. O gün Mine'nin Mercan adını koyduğu öksüz sıpa ahıra yerleşmiş oldu.

İNSANLARIN TUTSAĞI

Öksüz sıpa, Mine için bir eğlence, anası ve babası için bir sıkıntı olmuştu.

– Aldın getirdin diyordu Şadan Hanım. Kız gece gündüz onunla meşgul. Köye bir parmak bal olduk.

Hamdi Efendi kendisini toplayıp,

– Sevaptır Şadan Hanım, diyordu. Göz göre göre günaha mı gireyim. Öldüreceklerdi hayvanı.

– Öyleyse şikâyet etme.

Hamdi Efendi dükkânından bir kutu mavi boncuk

getirmişti. Dizdi onları, Mercan'ın boynuna taktı. Bir hafta içinde hayli ayaklanmıştı. İç bahçeye çıkmaya başlamıştı. İneklerin, atın ayakları altında dolaşıyordu. Ama bu anaç hayvanlar, herhâlde onun çocuk olduğunu anlıyor, zarar vermiyorlardı.

Hamdi Efendi dükkânı açıp, yerine oturunca ilk gelen selam verdikten sonra,

– Çocuk nasıl, diyorlardı.

– Hangi çocuk? Mine mi?

– Canım ötekini soruyorum. Mercan'ı.

– Başka hayrını soracak kimse kalmadı mı?

– Yahu evin içinden geçerken görüyorum. Senin kızla bahçede dolaşıyor.

Hamdi Efendi:

– Ben hayvanlara kıyamam, diyordu. Alırız, besleriz, bağlarız bir tarafa. Aklımıza gelip de yemeklerini, sularını verirsek ne âlâ. Bu hayvanlardan biz ekmek yiyoruz. Bir at al, bağla arabayı, deh de yürüsün, dizginleri çek dursun. Yokuşa sarıp da azıcık zorlanacak olursa bas kırbacı. Allah yarattı demeden indir. Zoru nedir, hasta mı, ayağındaki nalı mı batmış, hiç arama. Hep kendi kazancını düşün.

Komşu soruyordu:

– Senin atın yok mu sanki.

– Var, diyordu Hamdi Efendi. Ama ben atıma kendimden daha iyi baktım. Önce onun karnı doyar, sonra benim. Gece bile bir gürültü olsa kalkar bakarım. Gece yarısı elime küreği alıp ahır temizlediğim

olur. Hayvanlar kirli yerde yatmazlar. Onlarınki de can.

– Canım, Allah onları bizim için yaratmış.

– Öyle değil komşu. Besleyeceksin, rahat ettireceksin, tımarını, temizliğini esirgemeyeceksin. Adam sende yok. Geçenlerde at boşanmış, iç bahçeye dalmış. Bir hıyarı çekmiş başlamış yemeye. Fatma kadın almış eline bir sopa başlamış vurmaya, yanaştım yanına, neye vurduğunu sordum. Hıyarı çekmiş yer, dedi. Peki ne için vurduğunu anlar mı?

Hamdi Efendi, kadının taklidini yapıyordu.

– Anlasın anlamasın, ben azar işiteceğime o dayak yesin.

– Aldım elinden sopayı, demişti Hamdi Efendi. Çaldım kadının kaba etlerine doğru. Başladı bağırmaya. Kaçtı gitti içeriye. Burnundan getirecek ne var? İnekler de böyle. Hayvanlar kendilerini kasıyor, sütlerini buzağılarına saklamaya çalışıyorlar. Bu hain karı vurur sopayı. Hayvanlar da ana olur. Onlar da çocuklarını severler. Ben gelemem böyle haksızlığa.

Hamdi Efendi, müşterilerinin istediğini verirken anlatıyordu:

– Geçenlerde yolda bir öküze rastladım. Uzaktan kaburga kemiklerini say. Ayakta sallanıyor. Tarlada çalışan bir köylüye sordum, kimin hayvanı diye? Bilmem hangi ağanın öküzüymüş. Salmışlar kıra. Canavar paralasın diye. Sanki bu hayvan onlara hizmet etmemiş, sanki bu öküz o adamın yükünü

taşımamış. Sabanını çekmemiş. Dermanı kalmadı mı sal kıra. Bir kucak samanı esirge.

İşte Hamdi Efendi böyle bir adamdı. Yüreği yufkaydı. Arada bir hayvanına vuran hemşehrilerine bağırırdı.

– Senin Allah'tan korkun yok mu?

Bazı köylüler ona çatıyorlardı.

– Sana ne Hamdi Efendi, adam hayvanı besliyor, sırası gelince vurur. Allah, hayvanları yemişler gibi insanlar için yaratmış.

Hamdi Efendi bağırarak,

– Nalıncı keseri gibi hep kendi tarafınıza yontunuz. Hayvanları bağla arabaya vur semeri, bin üstüne, kuşlara tüfeği doğrult, bas tetiğe, tüylerini yol, kebap yap. Yavrusu varmış, eşi beklermiş, kimin umurunda. Can cümleden aziz de. Bu hayvanlar doğanın dengesini sağlarlar. Onları tutsak eden biziz.

Bu konuda Hamdi Efendi ile pek konuşan olmaz. Çünkü az çok herkes beslediği, yararlandığı hayvana eziyet eder. Tavukları bile yumurtladıkları kadar beslerler. Yumurtayı kestiler mi bas bıçağı boyunlarına, at tencereye, bir güzel ye.

Mine, köylü çocuklarına katılarak oynamadığı için sıpasını yanına alarak bahçede dolaşıyordu. Sıpa en çok evde ona alışmıştı. Hemen yanına gidiyor, başını kollarına filan sürüyordu. Daha pek sesi çıkmıyordu ama Hamdi Efendi, onun yakında bağırmaya başlayacağını söylüyordu.

Komşular yoldan geçerken parmaklarının üzerinden iç bahçeye bakıp sesleniyorlardı.

– Mine, arkadaşın nasıl, iyi mi?

– Hamdolsun iyi, diyordu Mine. Ellerinizden öper.

Bahçeye girip hayvanı okşayanlar oluyordu. Evine bir şey almak için babasına gitse Mercan arkasından geliyordu. Rastladıkları köylüler durup onu seyreder ve gülerlerdi.

Belki hiçbir sıpa Mine'nin Mercan'ı kadar ünlü olmamıştı. Mine, onu her sabah tarıyor, ağzını burnunu siliyor, dört ayağını ayrı ayrı muayene ediyordu.

Hamdi Efendi'nin söylediğine göre atlar, öküzler, eşekler kır hayvanları oldukları için nallanmışlardır. Kırlarda bir zarar görmezlermiş ama taşlık yollar ayaklarını zedelermiş.

Köyde eşek, at binek hayvanı çok. Köylülerden biri nalbantlık yapar. Kasabadan aldığı nalları hayvanlara çakar. Mine'nin Mercan'ını gördükçe sataşıyordu.

– Kızım, al getir şuna bir nal çakayım.

Mine, Mercan'ı koruyordu.

– Amca o daha çocuk.

Çocuklar köy alanında koşmaca oynarken Mercan da onlara bakıyor, o da bir koşu tutturuyordu. Ne olsa o da çocuktu. Oynamak istiyordu. Çocuklar da severdi onu. Kucaklayıp kaldırmak isterlerdi. Ama Mercan günden güne büyüyor ve ağırlaşıyordu.

Mine nereye gitse Mercan'ı da götürüyordu. Sıpa ona alışmıştı. Artık Hamdi Efendi'nin yaptığı bölmede kalmıyor, zıplayıp dolaşmaya başlıyordu. Mine bir akşam yemekte,

– Babacığım, dedi. Mercan şimdi kaç aylık.

– Allah bağışlasın dedi Hamdi Efendi. Dört aylık oldu.

– Ona aşı yaptırmak gerekmez mi?

Hamdi Efendi:

– Ne aşısı, dedi.

– Önce felç aşısı, dedi Mine.

Karı koca gülmeye başladılar. Hamdi Efendi:

– Köye veteriner gelince sorarız, dedi.

– Karma aşı da yaptıralım baba. Okul açılınca çocukları aşılamaya geliyorlar.

– Olur kızım, sorar anlarız.

Bazen Şadan Hanım, misafirleriyle büyük odada oturup konuşurken misafirler gülmeye başlıyorlardı.

Mercan kapıyı açıp odaya giriyor, doğruca Şadan Hanım'ın yanına gidiyordu.

Kadınlar, kızlar,

– Biz bu kadar akıllı sıpa görmedik hiç, diyorlardı. Galiba Mine'yi arıyor.

– Evet, diyordu Şadan Hanım, Mine babasına kadar gitti. Durmadan onu arıyor.

Mercan kendi adını öğrenmişti. Kim Mercan diye seslenirse ona bakıyordu. Buna herkes şaşırıyordu.

Hamdi Efendi:

– Bunda şaşılacak bir şey yok, diyordu. İnsanlarla yaşayan hayvanların akılları biraz daha gelişiyor. Atları arabaya koşarken bas dersin. Geri geri giderler. Davarlar akşam dönüşünde kendi ahırlarını bilir. Kendi kapılarının önünde bağırırlar. Bu, kapıyı aç, ben geldim, demektir. Arabaya koştuğun atın koşumlarını şöyle bir oynattın mı kamçı kullanmaya gerek kalmaz, hayvan daha hızlı gitmeye başlar. Biz bu hayvanları kendimize göre kullanırız, onların da can taşıdıklarını düşünemeyiz. Bakarsın canı sıkılan bir arabacı basar kırbacı. Hırsını hayvandan alır. Hayvanın günahı ne. Vurma diyecek olsan, sana ne der. İşte hayvancağızlar bizim tutsağımız olmuşlardır.

Köyde hemen her evde bisiklet yerine bir eşek vardır. Onunla kasabaya giderler, tarlaya giderler. Kışlık yakıtlarını, bağ çubuklarını, değirmene gidecek buğdayları onlara taşıtırlar.

Bademli'de sıpa çoktu ama hiçbiri Mercan kadar akıllı değildi. Çocuklara sokulmuyorlardı.

Mercan insanları dinleye dinleye bazı sözlerin anlamını bellemeye başlamıştı.

Bazen Mine'yi göremezse kaçıyor, Hamdi Efendi'nin dükkânına kadar gidiyordu.

Hamdi Efendi:

– Neye geldin, diyordu. Mine burada değil. Annesi onu yıkayacaktı, muhakkak Fatma açık bırakmıştır kapıyı.

Nerede var, nerede yok, bir köylü çıkardı ortaya.

– Hamdi Efendi, kiminle konuşuyorsun, korkarım çocuk geldi.

Sıpa öyle pek buğday filan yiyemiyordu ama Hamdi Efendi'nin bir kâğıt parçasına koyduğu toz şekeri memnuniyetle yalıyordu.

Köydeki beş sınıflı okula Mine de yazılacaktı o kasımda. Şimdiden kızı bir tasa almıştı. Mercan'ın bakımsız ve aç kalacağından korkuyordu.

MİNE OKULDA

Mine çok akıllı, ufak tefek, cici bir kızdı. Okulda öğretmenler onu çok seviyorlardı. Sevmekte de hakları vardı. Cin gibi bir kızdı, sözcükleri çabucak belliyor, kocaman kocaman kızlardan daha çabuk öğreniyordu.

Bademli'de oturanların hemen hepsi açıkgöz insanlardı. İşlere bağlanıp kalmazlardı. Bazı ihtiyar erkekler ne kadar tutucu olurlarsa olsunlar, gençler

bir şehirli gibi davranırlardı. Kızlar modadan söz ederlerken genç erkekler saçlarını uzatır, pabuçlarını boyatır, köy alanında top koşturur ve kasabadan aldıkları gazeteyi okurlardı. Zaten herkesin evinde en az bir radyo vardı. Kimde televizyon varsa onlara konuk olarak giderlerdi.

Bu nedenle çocuklar da uyanıktı ama Mine onlardan daha uyanık ve daha akıllıydı.

Annesi Şadan Hanım, evlerinde dikiş makinesi olmayan ve dikişten anlamayan kadınların çocuklarına okul önlüğü dikerdi. Bunun için de Mine'nin değeri çoktu okulda. Kimse onu incitmeyi denemez, ne kadar çekingen olsa gene onunla arkadaşlık ederlerdi.

Birinci sınıf öğretmeni değişmiş, o kasım ayı başında yeni ve pek genç bir öğretmen gelmişti. Birinci sınıftakiler, ana kapının yanındaki büyük derslikte ders görüyorlardı. Öğretmen kapının yanındaki masasında oturuyor, karşısında çocuklar sıralanıyorlardı. İki büyük pencere çocukların arkasına düşüyordu.

İlk kar düşmüş, yerler bembeyaz olmuştu. Sınıfta demir soba yandığından ve çocuklar üşümüyorlardı.

Çocuklar öğretmenin verdikleri sözcükleri yazarlarken avluya bakan pencerenin altında bir gürültü oldu. Çocuklar başlarını çevirdiler. Görünürde kimse yoktu.

Biraz sonra öğretmenin yanındaki kapalı kapının

arkasından geldi bu gürültü. Öğretmen kalktı ve kapıyı açtı.

Bir de ne görsün.

Kapıyı açar açmaz içeriye bir sıpa girmez mi? Hem de çok yadırgamadan doğru çocukların sıralarının arasına. Hepsini teker teker koklamaya başladı.

Öğretmen yeni olduğu için çok şaşmıştı. Hayvanın başına karlar birikmiş, ayakları ıslanmıştı. Dersliğin döşemesinde küçük küçük izler bırakmıştı.

Mine kıpkırmızı olmuştu. Çocuklar gülüyorlardı. Öğretmen de güldü ama,

– Çocuklar, dedi. Biz dersimize bakalım. Bu hayvan bir yerden kaçıp gelmiş olmalı.

Sıpa araya girmiş, Mine'nin ayaklarının önünde duruyordu. Öğretmen kapıyı açıp hademeye seslendi. Hayvanı gösterdi. Hademe:

– Hamdi Efendi'nin damından kaçmış olmalı, dedi.

– At onu dışarıya, dedi öğretmen.

Hademe sıpayı tutmak için bir iki defa sıraların çevresinde dolaştı, çocuklar ayaklanmışlardı. Sıpa hademe ile âdeta kovalamaca oynuyordu. Sonunda Mine hayvanı yakaladı ve boynundan tutarak kapıya kadar götürdü. Oradan okulun bahçesine bıraktı.

Döndüğü zaman öğretmen,

– Bu sıpa senin arkadaşınmış öyle mi, dedi.

Mine:

– Evet öğretmenim, dedi. Onun adı Mercan.

– Annesi filan yok mu?

– Yok öğretmenim. Annesi, onu dünyaya getirirken ölmüş. Çiftliktekiler hayvanın başına vurup öldüreceklermiş. Babam acımış, heybesine koyup bize getirdi. Onu ben biberonla büyüttüm.

Bu hikâye ilginçti.

Bir oğlan oradan,

– Öğretmenim, dedi. Hani Bademli'de bir bakkal var ya. İşte Mine'nin babası o dükkânın sahibi oluyor. Hamdi Efendi derler ona. Kuş sütünden başka her şey bulunur dükkânında.

Öğretmen:

– Bildim, bildim, dedi. Hayvanlara çok acırmış. Bu yüzden köylülerle kavga edermiş. Hakkı da var Hamdi Efendi'nin. Hayvanlar bizimle birlikte yaşıyor, bize yardımcı oluyorlar. Sütünü alırız, yününü alırız, sırasında yavrusunu satarız, kendisini keser yeriz.

Öğretmen Mine'ye sordu:

– Mercan seni çok seviyor herhâlde?

– Çok sever, dedi Mine. Buraya beni aramak için gelmiştir. O kadar tembih ettim, dinlemiyor.

– Sıpa tembihten anlar mı?

– O bizimle yaşıyor öğretmenim. Biraz zayıf ama boya çekiyor. Artık süt vermiyorum. Babam ona en iyi otlardan getiriyor.

– Peki ama ne olacak bu Mercan?

– Bize ziyanı yok öğretmenim. Buraya bir daha gelmez. Fatma kadın ahırı temizlerken kapıyı açık

bırakmıştır. Mercan da benim okula geldiğimi biliyor, beni almaya gelmiştir.

Öğretmen:

– Sen, Mercan'ı bana bağışlatmaya çalışma kızım, dedi. Onun seni araması benim de hoşuma gitti. Çok sevimli bir hayvan ama böyle başıboş kalırsa köpekler onu parçalarlar.

Bir başka çocuk,

– Köpekler onu tanıyor öğretmenim, dedi. Evden kaçıp köyde dolaşıyor. Hiçbir köpek ona saldırmıyor. Biz koşmaca oynarken o da bizimle koşmaya başlar.

– İp atlamasını da biliyor mu?

– Daha öğrenmedi öğretmenim.

Öğretmen nihayet,

– Epeyce konuştuk çocuklar, dedi. Haydi artık dersimize bakalım.

Mercan'ın okula geldiğini, kendisini aradığını Mine babasına anlatmış, Hamdi Efendi,

– Sen onu çok şımarttın, demişti. Utanmışsındır.

Mine:

– Utanmadım baba, dedi. Zaten onu göreceğim gelmişti.

Ahır pek büyük değildi. Orada iki inekle bir at bulunduğu için soba yanıyormuş gibi sıcaktı içerisi. Mercan orada hiç üşümüyordu.

Mine okuldan gelince biraz kahvaltı ediyor, gidip ahırda Mercan'ın yanında oturuyor, bazen dersini orada hazırlıyordu.

Hamdi Efendi'nin bir çoban köpeği vardı. Biraz yaşlıydı ama iki yavrusu olmuş, kulübesi çok soğuk olduğu için iki yavruyu da ahıra almışlardı. Köpek de orada yatıyordu.

Bu Kocabaş adındaki hayvan, Mercan'ın eşek yavrusu olduğunu anlamış, ona hiç sataşmamıştı. Mercan gider, onu koklar, zıplamaya başlar, Kocaoğlan, "Ben seninle kovalamaca oynayamam." der gibi başını çevirirdi.

Şimdi yavrular epeyce büyümüşlerdi. İki kardeş alt alta üst üste ahırda oynuyor, kapı açıldıkça ince ince havlıyorlardı.

Mercan onlarla oynamayı denemişti ama beceremediği. Köpek yavrularının karınları yerde sürünmekten yeni kurtulmuş, yeni yeni Fatma kadının yaptığı yaldan yemeye başlamışlardı.

Mine ahıra giderken Mercan'a ya biraz ekmek ya da lahana yaprağı veya kuru üzüm getirip avucu ile beslerdi.

Okula gitmeden önce Mine eline aldığı bir bezle Mercan'ın ağzını, gözlerinin çevresini, sonra ayaklarını siliyordu.

Şadan Hanım, İstanbullu bir kızken babası, bakkal olan Hamdi Efendi ile evlendirmişti. Kibirli gözü yüksekte bir kadın değildi. Kocasından da hiç şikâyeti yoktu. İstanbul'u arardı ama onun orada hiç tanıdığı yakını kalmamıştı. Kendisinden sorulduğu zaman,

– İnsan doğduğu yerde değil, doyduğu yerde yaşar, derdi. Burada da insanlar oturuyor, burada da eş dost var. Hamdi Efendi ne istersem alıp getiriyor, hamdolsun evimiz rahat.

Komşular da onu çok seviyordu. Komşuların dikişlerini diker, onlara küçük hediyeler alırdı. Evin önünden geçerken seslenmeden yapamazlardı.

Bazen de komşu evlerden birine giderdi. Komşular da çok sevinir, eline işini alan giderdi. Alçak sedirlerde camın önünde oturan Şadan Hanım'a cevizli sucuk, kışa kadar saklanan gittikçe kuruyan üzüm ya da arada bir yaptıkları börekten ikram ederlerdi.

Yaşlı kadınlar, sandıklarını karıştırıp renkli bir oya bulur, ona getirirlerdi. Sonra halı dokuyan kızlar ve kadınlar vardı. Bunlar çeyiz parası biriktirmek için sabahtan akşama kadar ilmek atar, bir yandan da konuşurlardı. Okuyup yazmaları az olduğu hâlde bu kızlar ve genç kadınlar öğrendikleri bir işi çok güzel ve çabuk yaparlardı.

Onların ipliklerini Hamdi Efendi, şehirden alır getirir, yünlerini boyadıkları boyalarını dükkânda bulundururdu.

Hamdi Efendi, köyde doğmuştu ama İstanbul'da büyümüştü. Hamdi Efendi, ortaokulu okuyuncaya kadar orada oturmuşlardı. Babası uyanık ve akıllı bir adamdı. İyi para kazandığı, sevildiği hâlde iki de bir içini çeker,

– Bademli'yi özledim, derdi. Oranın havası, oranın suyu başka. Burada insan buzağısına seslenen bir ineğin sesini, sabahları ortalık ağarmadan pat pat kanat vuran bir horozun sesini arıyor.

Babası bu özlem içinde, Hamdi Efendi, askerdeyken ölmüştü. Oğlu da askerliği bitince Şadan Hanım'la evlendi ve Bademli'ye geldi.

Dükkânı tuttup malları getirdiği zaman, "Kasaba şuracıkta, burada dükkân işlemez." demişlerdi.

Ama bir tütün için kasabaya gidecekler, iki sap ipliği komşularda mı arayacaklardı. Bütün çocuklar okul kitaplarını, defterlerini nasıl alacaklar.

Bir zamanlar bir dikiş makası, evden eve giderek iş görürken Hamdi Efendi, her evi makas sahibi, yüksük sahibi, iğne iplik sahibi etmişti. Sabahları dükkânın önünde kuyruklar oluşuyordu.

ÜÇ YIL GEÇTİ

Mine üç yılda boy atmış ama yine ince ve güzel bir kız olmuştu. O büyür de Mercan büyümez mi?

Komşular söyleniyorlardı.

– Hamdi Efendi, niye boşuna besler durursun, vur şunun sırtına bir semer, oduna gidip gelsin.

Hamdi Efendi:

– Daha körpe o, diyordu. Varsın gezip yürüsün.

– Öyle şey mi olur. Çocuklar işe bakmıyor. Hamdi Efendi'nin eşeği bile salınıp geziyor, bizi işe sürüyorsunuz diyorlar.

– Senin çocuklarından bana ne, Mercan'ı rahat bırakın.

Ama çocuklar rahat bırakmıyor, köy alanında gezen Mercan'a binmeye kalkıyor, Mercan da ya saklanıyor ya da çifteleri savurup duruyor, komşular darılıyorlardı.

– Bu eşek çocukları sakat edecek.

Hamdi Efendi gene,

– Sataşmasınlar hayvana, diyordu.

Mercan evin önündeki yol boyunca çitlerden yola sarkan körpe asma filizlerini, kenarlarda bitmiş olan yeşil çimenleri çok seviyordu. Sabahları ahırdan çıkınca bir koşu tutturuyor, zıplamalar, çifte atmalar, şahlanmalar arasında, hızını alıncaya kadar gidip geliyor, sonra Mine'nin yanına geliyordu.

Hamdi Efendi, kızı okuldayken Mercan'ı götürüp nallatmıştı. Mine önce çok üzüldü ama babası,

– Kızım, dedi. Bunlar kır hayvanlarıdır. Kent içinde, kaldırımda, hatta asfalt yollarda yürürlerse tırnakları çarpılır, uzar, sakat olurlar. Nal bu hayvanların ayakkabılarıdır. Nallanmazsa hayvan yürüyemez.

Nallanmak önce Mercan'ı sinirlendirdi ama sonra asfaltın üzerinde koşarken nallarının çıkardığı sesten kendisi de hoşlanmaya başladı.

Bir tki tak tki tak tutturuyor, sanki bu seslere yetişecekmiş gibi keyifle koşuyor, nal yüzünden hiçbir sıkıntı duymuyordu. Komşuların bir kısmının,

– Bu eşek bizim eşeklerin de ahlakını bozuyor, demelerine karşılık bir kısmı da Mercan'ı gördükleri zaman,

– Hamdi Efendi, diyorlardı. Senin kızın arkadaşı tozu dumana katmış geliyor, okul paydosu çok yakın olmalı.

Hamdi Efendi:

– Akıllıdır o, diyordu. Sabahları kızı okula götürüyor, paydos vaktini de biliyor. Yanı sıra yürüyüp eve getiriyor.

– Saati biliyor demek?

– Yok canım. Saati bilmiyor ama evdeki guguklu saat çalınca hemen arkasından okulun paydos zili çalacağını biliyor.

– Eşek ama hayli akıllı.

– Eee, onlar da insanlarla bir arada dura dura, göre göre alışıyorlar. Deh dersin yürürler, çüş dersin dururlar.

– Orası öyle ama bu çocukları da sakat edecek.

– Sataşmasın çocuklar. Köyde eşek mi yok üstüne binecek. Kahvehaneye gelen ağalar, iki adımlık yola eşekleriyle geliyorlar. Sonra akşama kadar hayvanları bağlıyor bekletiyorlar. Eşeklerin de canı var.

– Hamdi Efendi, sen de hep hayvanlardan yana konuşursun.

– Ağalardan yana mı konuşayım. Onlar kahvehanede, çay kahve içip domino veya tavla oynarken

serin serin otururlarken güneşin altındaki eşeklerin ne çektiğini düşünmüyorlar mı? Onlar da can taşıyor!

– Eşekler köylülerin bisikletidir. Bilmez misin?

– Bilirim, bilirim de iki adım yürümeye üşenen yaşlı köylülerin dizlerinin neden tutulduğunu da bu yüzden anlarım. Kahvehaneden çıkarken güneş başlarına vurmasın diye, kasketlerinin altına birer de çevre koyup öyle çıkıyorlar. Ama eşekleri düşünen yok.

– Canım onlar eşektir.

– Müslüman geçinirsin ama hayvanın çektiği sıkıntıyı hiç görmezsin. Üstüne konan sinekleri öldürmek için basarsın kamçıyı, sineğin altında eşeğin canının yandığını hiç düşünmezsin.

Eşek davası böyle sürüp giderken, Hamdi Efendi dükkânın önünde gölgeli saatler de otururken, hep okula bakar ve düşünürdü.

Kasaba hayli uzaktı. Araba ile gidilse en azından bir saat çekerdi. Bunun kışı, karı da vardı. Bu nedenle ilkokulu bitiren çocuklar daha ötesini okuyamıyorlardı. İçlerinde okuyup daha iyi yerlere gelecek olanlar da vardı ama nerede okul?

Yarın öbür gün Mine'de ilkokulu bitirecek, hep bu kadarla mı kalacaktı kız. Şimdiden gazeteye, dergiye meraklı. Sonra öteki kızlar gibi ne bağda bahçede çalışabilir ne de sabahın erken saatinden akşamın karanlığına kadar halı tezgâhının önünde kamburlanıp oturur.

Hele oğlanlar, pekâlâ okuyup yazarken ortaokul olmaması yüzünden çoban ya da çiftçi oluyorlardı.

Mine dördüncü sınıfa geçip de okulun tatile girdiği sırada, Hamdi Efendi sigara almaya gelen muhtarın da altına bir tabure verdi.

– Hele biraz otur, dedi. Burası senin, dükkânın önüne şimdi su serptim, buradan senin muhtar odası da görünüyor, gelen olursa gidersin.

Muhtar:

– Hayrola, dedi. Senin dilinin altında bir şeyler olmalı.

– Var, dedi Hamdi Efendi. Var ama ne zamandır söylemem, şu okula bakıyorum da canım sıkılıyor.

Muhtar:

– Nesi var okulun, dedi. Badanası mı kirlenmiş.

– Yok, dedi Hamdi Efendi. Size bir şey soracağım. Senin oğlan okulu bitirdi, şimdi kardeşi geçti son sınıfa.

– Bunda ne var?

– Ne olacak, bunca okumaları boşuna mı gidecek. İlkokulu okumak, okuyup yazmayı öğrenmek demektir. Ama bilgi yok buradan çıkan çocuklarda. Askerliğe kadar öğrendiklerini de unutuyorlar, birer çiftçi olup kalıyorlar. Aslında hepsinin içinde okuyup öğrenmek için bir heves var. Daha sonra ellerini dizine vurup, "Babamız bizi okutmadı." deyip dururlar.

Muhtar:

– Lafı dolandırıp nereye getireceksin, dedi.

Hamdi Efendi:

– Diyeceğim şu, dedi. Bu okul, sağlam yapılmış. Duvarları kalın, iyi tuğla ile işlenmiş. Tavanlara da çimento dökmüşler. Bunun üstüne bir kat daha çıkılmaz mı?

Muhtar:

– Haydi çıktık, dedi. Ne olacak, köyün çocuklarına yetmiyor mu?

Hamdi Efendi:

– Altı ilkokul, üstü ortaokul olur, dedi. Arada bir sofa ile bir yemek odası var. Üstü de böyle olursa iki ortaokul sınıfı yapılır, kalan yerler de öğretmenlere, oda verilebilir.

– Rahat sana battı mı Hamdi Efendi?

Hamdi Efendi, muhtarın omzunu itti.

– Bas git şuradan, dedi.

– Ne kovuyorsun, dedi muhtar. Bitirsene lafını.

– Ben kendimi düşünmüyorum, dedi Hamdi Efendi. Bademli koca bir köy. Tepeye çıktın mı köyün iki yanına bakın. Bir o yanda köy vardır, bir de bu yanda. Buralarda da çocuklar var, bunlar da okumak isterler.

– İyi ya, dedi muhtar. Onların da okulları var.

– Var, dedi Hamdi Efendi. Kimi üç derslik kimi beş. Burada okuyanlar da işi tembelliğe vururlar.

–Bizim okulun üstüne ortaokul çıkalım dersin öyle mi?

– Ha şunu bileydin, dedi Hamdi Efendi.

– Eyi ama kim yapacak bunu? Gereği varsa devlet yapsın.

– Buraya köy kurarken devlete mi danıştı senin dedenin dedesi. Sonradan başladı söylenmeye, yolumuz yok, suyumuz yok, elektriğimiz yok.

– Vergi veriyoruz ya, dedi muhtar.

– Onu da vermeyen çoktu, dedi Hamdi Efendi. İsteyin ama bir şey vermeyin. Ne ile dönecek bu memleket?

– Doğru dersin ama benim elimde bu var.

– Sen bugüne kadar muhtarsın. Bucakta bucak müdürü ne ise sen de Bademli de kötüyü iyiyi ayıran adamsın.

– Benim işimi beğenmiyorsan sen adaylığını koy muhtarlığa.

Hamdi Efendi:

– Benim muhtarlıkta gözüm yok, dedi. Ben kasabadan getirip bir kamyon dükkânda ne varsa yüklerim, çeker, giderim buradan.

– Aman sıpayı da unutma, al da git.

Muhtar böyle takıldıktan sonra çekilip gitmişti. Gitmişti ama kahvehaneye varınca Hamdi Efendi ile konuştuklarını bir bir anlattı. Oraya gelen öğretmenlerden biri,

– Adamın hakkı var, dedi. Şimdi bazı okulları sekiz sene yapıyorlar. Okuldan çıkan ortaokuldan çıkmış oluyor.

Muhtar:

– Devlet yapsın, dedi.

Öğretmen:

– Devlet yapar ama dedi. Kaç köy sıraya girmiştir. İstemek lazım. İstemek de yetmez. Biraz katkıda bulunmak gerekir. Bademli İlkokulu, Hamdi Efendi'nin dediği gibi sağlam oturtulmuş bir bina. İstersen üstüne üç kat daha çık.

– Ne katacağız biz, dedi muhtar.

– Parası olan para katar, dedi öğretmen. Olmayan başka bir yoldan yardım eder. Burada tuğla harmanı işleten, kireç yakan hemşehriler var. Şu kadarcık tuğla istediniz de vermediler mi?

Tuğla ocağı işleten köylü,

– Kışın karın altında yığınla tuğla eriyip gidiyor, dedi. Bademli'nin evleri için dedemin babası kurmuş bu tuğla harmanını. İstediler de vermedik mi?

Öğretmen:

– Tuğla tamam, dedi. Kirecimiz de var. Yeter ki birlik olalım.

EL BİRLİĞİ

Kahvehanedeki bu konuşma köy evlerine, oradan da Hamdi Efendi'nin evine yansımış ve bunu anlatan bir kadın,

– Hamdi Efendi'den çıkmış bu lakırdı. Parası olan parasıyla, parası olmayan bedeniyle işlere katılacakmış. Öğretmen imza toplamaya başlamış. Benim ağa iki bileziğimden birini aldı gitti. Dermanı yok ki çalışsın. Bu yalnız çocukların davası değil.

Şadan Hanım hemen kolundaki bileziği çıkartıp kadına verdi.

– Al sana bilezik, dedi.

– Neye veriyon bunu, dedi kadın.

– Senin efendin yürekliymiş, dedi Şadan Hanım. İnşallah onu görenler de sıra sıra yardım ederler.

– Senin adam dükkân sahibi. Sen bileziğinden olma.

– Yok Halime Teyze, kocamın işi başka, benim işim başka. Ben de kendi ölçümde bir yardımda bulunmalıyım.

– Eyi yüreğin varmış be Şadan Hanım.

Bu olay da kahvehaneye yansıdı. Halime kadın kocasına, o da kahvehanedekilere anlatmıştı. Bu işe yan bakanlar düşünüp duruyorlardı. Muhtar bilezik gibi altın gibi şeyleri de yazıyordu.

Hamdi Efendi yüz bin lira para vermiş, sonra da,

– Okulun yapımında çalışanlara günde iki öğün yemeğin bulgurunu, yağını, fasulyesini, soğanını, tuzunu ben vereceğim, demişti. Gayri muhtar bu işi bir yoluna koysun.

İki öğretmen vilayete yazdılar, mühendis istediler, köylünün elinden gelen yardımı yapacağını söylediler, büyük şehirlerde iş tutmuş olan yaşlılar, oğullarına yazdılar, köy sandığına para akmaya başladı.

Demek böyle işler yapılırmış. Yeter ki ortaya çıkıp köylüyü çevresine toplayan bir kimse bulunsun.

Bu işte önder önce Hamdi Efendi sonra muhtar olmuştu.

Gereken girişimler yapılmış ve haziran sonla-

rında yapıya başlanmıştı. Köy, Hamdi Efendi'nin umduğundan fazla gayrete gelmişti. Kadınlar bile gizli gizli gelip bileziklerinden birini muhtarın tahta masasına bırakarak gitmişlerdi.

Bunun öğretmen de Hamdi Efendi de farkına varmış ve kim ne verdiyse bir mektup zarfına koyarak üstüne verenin adı yazılmıştı. Şimdilik bilezikleri, beşlikleri bozdurmaya gerek yoktu. Tuğlacı tuğlasını kireççi kirecini, kumcu kumunu vermişti. Bademli'dekiler daha çok hayvanla ve bağ bahçe ile geçinirlerdi. Fazla ekinleri harmanları yoktu. Yaz günlerinden sonra kalan günlerde erkekler boş oluyorlardı. Yetişkin çocuklardan çoğunun okumaya hevesi vardı.

Okulun kiremitlerini çocuklar taşıyıp istif ettiler. Tahtalar söküldü, çiviler bile kırılmadan ayıklandı. Tahtası ayrı, direği ayrı, latası ayrı istif edildi.

Dam açılmış, temizlenmişti. Belediye mühendisi kalın duvarların üstüne iki kat daha çıkılabileceğini söylemişti. Ama bunun gereği yoktu. Oda oda üstüne ikinci kat yapılacaktı. Depreme daha iyi dayanması için de birkaç yere beton direk uygun görüldü. Arabalarla kavak ağaçları geldi. İş, böylece başladı ve okulun çevresi bayram yerine döndü.

İşte bu hareketli günlerden bir gün kızlar da öbek öbek oturup yapıyı seyrederlerken kasabaya veteriner gelmiş, Hamdi Efendi'nin dükkânının önünde oturmuş, yapıyı seyrediyordu.

Sulanmış, süpürülmüş olan dükkânın önünde kavak ağaçlarının gölgesinde yapıyı seyrederek konuşulurken Mercan boynunda bir sepetle koşarak gelince doğruca kızların arasında oturan Mine'nin karşısında durdu. Mine sepetin içine konmuş olan güneşlik şapkasını alıp başına giydi.

– Sağ ol Mercan, dedi.

Mercan oradan ayrılıp Hamdi Efendi'nin yanına geldi. Orada oturan Muhtar:

– Senin çocuk geldi, Hamdi Efendi, dedi.

Hamdi Efendi karşısına dikilen Mercan'ın boynuna asılı sepetin içinde bulunan bir kâğıdı alıp okudu:

– Bir paket tuz, iki çivit, bir de siyah makara.

Hamdi Efendi, bunları alıp sepete koyduktan sonra avucuna aldığı beş on kuru üzümü Mercan'a yedirirken,

– Haydi, doğru Şadan Hanım'a git, dedi. Buralarda fazla dolaşma. Hava çok sıcak.

Mercan koşarak gitti.

Veteriner Hamdi Efendi'ye,

– Bazı köpeklerin alışveriş yaptıklarını, sepet taşıdıklarını bilirim, dedi. Fakat ilk defa bir eşeğin bu işi yaptığını gördüm.

Hamdi Efendi:

– Eee, dedi. Bu da Allah'ın kulu. Bunun da kafası işliyor. Hep bizimle beraberdir. Kendi adını, hepimizin adını bilir. Benim kız onu biberonla büyüttü.

Muhtar:

– Cin gibi kız, dedi. Her sabah bu eşekle beraber gelir babasına. Ne alırsa bu sepete koyar, gene beraber giderler. Böyle yapa yapa hayvan alıştı bu işe. Bazen kız okuldayken evde gerekli olan bir şeyi yazıp sepete koyarak buraya yolluyorlar.

Veteriner:

– Bunu görmesem inanmazdım. Demek hayvanlar da insanlarla birlikte yaşarsa, az çok bir şeyler öğreniyorlar. Buna inanmak gerekir. İnekler, koyunlar akşamları otlaktan döner dönmez, köye girince evlerinin önünde sürülerden ayrılırlar. Onlar sahiplerini tanırlar. Köpekler de bazı sözleri öğrenir ve kendisinden ne istendiğini anlarlar. Demek eşeklerde de bu yetenek var.

Veteriner başını iki tarafa sallayıp,

– Allah, hayvanlara da bir beyin vermiştir. Bu beyni işlemesini bilirsen hayvana bir şeyler öğretebilirsin. Bir evde yaşayan kediler bile, ev hayatına alışıyorlar. Kapının, pencerenin, yemeğin, suyun yerini öğreniyorlar. Köpekler büsbütün başka, kafaları daha çok terbiyeye elverir. Ama bu eşek beni şaşırttı doğrusu.

Mine'nin arkadaşı, köylülerden sonra veterinerin de aklını karıştırmıştı.

Mercan evdekilerin adlarını, ayrı ayrı gidecekleri yeri biliyor ve iç bahçede dolaşırken serinlik çıktı diye, Şadan Hanım'ın renkli kazağı uzatıp,

– Bunu Mine'ye ver, dediği zaman Mercan kaza-

ğı ağzı ile tutuyor ve çardağın altında oturan Mine'ye götürüyordu.

Fatma kadın bunu görünce,

– Bu eşek benden akıllı, diyordu. Gözlerimle görmesem inanmazdım.

Mine öteberi aldığı zaman Mercan'ın boynuna astığı sepetle gide gele hayvan bu işe alışmıştı. Hatta bu işten memnun görünüyordu. Artık üç yaşına gelmişti. Nallanmış, boylanmış, bayağı bir eşek olmuştu. Köydeki eşeklerden tek farkı temizliği idi.

Mine onu temizliğe alıştırmıştı. Her sabah ağzını, burnunu, gözlerinin etrafını ve kulaklarını siler, ayaklarını bile tek tek kaldırtıp tırnaklarını ve ayak bileklerini temizlerdi.

Taradığı ve fırçaladığı için Mercan'ın tüyleri tertemiz ve parlak olmuştu.

Bahçede dikilmiş taze soğan, salatalık, kıvırcık salata, marul, sivri biber, tere, maydanoz gibi yeşillikler vardı. Bu kısım hayvanların girmemesi için parmaklıkla ayrılmıştı. Kapı açık bile olsa Mercan oraya girmiyor, pek sevdiği marulları, salatalıkları yemeye kalkmıyordu.

Bunun neden ileri geldiğini bir türlü anlayamamışlardı. Yeni yetişmeye başladığı sırada, Fatma kadın onun bir hıyarı çekip yediğini görüp dövmeye kalkmış ve Hamdi Efendi'den de bir sopa yemişti. Belki o zamandan beri bahçedeki yeşilliklere dokunmanın yasak olduğunu anlamıştı.

Hamdi Efendi ona börekle, mısır unu ile karışık bir yemek yapıyor ve kabına koyuyordu. Mercan buna alışıktı. Ayrıca kışın kuru ot da veriyorlardı.

O en çok evin önündeki yolun kenarlarında biten körpe otları ve oradan taşıp yola doğru uzanan asma filizlerini seviyordu. Bazen ortadan kayboluyor, Şadan Hanım da meraklanıyordu. Yola çıkıyor, sesi yettiği kadar bağırıyordu.

– Mercan, neredesin? Gel kızım.

Mercan çok uzağa gitmemişse ortaya çıkıyordu. Şadan Hanım:

– Sana uzaklara gitme demiyor muyuz, buralardan ayrılmasana, diyordu.

Onun böyle konuştuğunu duyan komşu kadın,

– Ne günlere kaldık, diyordu. Eşeklerle de konuşuyorlar.

Hamdi Efendi de anlamıştı ki bu eşekte bir başkalık vardı. Terbiye kabul eden bir eşekti bu. Buna da şaşmamak gerekirdi. Cambazhanelerde köpeklerin araba çektiği, birbirleriyle top oynadıkları görülüyordu. Ya üzerinde çalışıldıktan sonra bir eşeğin aklı neden daha olgunlaşmasındı! Hamdi Bey'in köye götürdüğü sıpanın böyle marifetli bir eşek olduğunu işiten sahibi Remzi Bey, bir gün evin önünden geçerken durmuş ve evin kapısına seslenmişti.

Şadan Hanım, Remzi Bey'i tanıyordu. Kapıya çıkarak,

– Dükkânda efendim, dedi. Hem de okul yapımına bakıyor.

Remzi Bey:

– Şu çiftlikten aldığı sıpayı merak ettim, dedi.

Şadan Hanım evin kapısına kadar çıkıp,

– Mercan gene nerelere savuştun, diye seslendi.

Çok geçmeden tıkıtık tıkıtık bir nal sesi duyuldu ve Mercan hoplaya zıplaya Şadan Hanım'ın yanına geldi. Remzi Bey:

– Çok şey, dedi. Eşek adını biliyor.

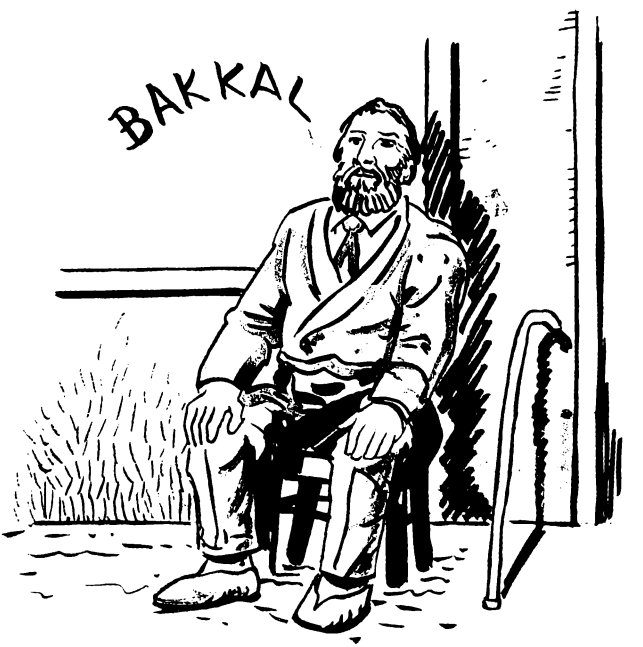
– Biliyor, dedi Şadan Hanım. Kızımız onunla çok uğraştı, bebeği filan bir tarafa bıraktı, varsa Mercan yoksa Mercan.

Remzi Efendi:

– Çok şey, dedi. Anası babası bayağı bir eşektiler. Bu nasıl böyle oldu.

Remzi Bey duyduğuna, gördüğüne inanmadı ama aklı büsbütün karışarak, eliyle bir selam verdi ve gitti.

ESKİ İNSANLAR

Bademli'de bir Mümin Efendi vardı. Hemen hemen evinden hiç çıkmaz, ihtiyar karısıyla burun buruna otururdu. Yaşı doksanın üstünde derlerdi. Okulun üstüne kat çıkılacağını duymuş, değneğini kaka kaka Hamdi Efendi'nin dükkânının önüne kadar gelmişti.

Hamdi Efendi, ona yalnız iskemlesini değil, dükkânda üstüne oturduğu minderi de verdi. Adamcağız soluğunu dinlendirdikten sonra kalın camlı gözlükleriyle baktı, baktı. Tuğla duvarları birkaç usta birden örmeye başlamışlardı. Depreme karşı dikilen kolonlar da dökülmüştü.

Hamdi Efendi, demliğe bir tutam ıhlamurla bir parça karanfil attı. Elektrik ocağını kapattı ve ihtiyar adamın önüne koydu.

– Buyur amca, dedi.

Mümin Efendi, çok memnun oldu. Onu gören muhtarla bir iki ihtiyar da gelmiş, yerlere çömelmişlerdi. Mümin Efendi, ıhlamuru bir kokladı ve,

– Ömrüne bereket Hamdi Efendi oğlum, dedi. Çoktandır ıhlamur içtiğim yoktu. Nereden bulacağım, bahçede ağacım yok ki.

Hamdi Efendi:

– Köy senin, dükkân senin amca, dedi. Ben Mine ile yollarım. Canın istedikçe hanım teyze kaynatsın.

– Sağ ol, dedi. İhtiyar adam. Çoktandır gördüğüm yoktu seni.

– Son bayramda elini öpmeye gelmiştim amca. Yanımda benim İstanbullu Hanım da vardı.

– Gelmişsindir, dedi ihtiyar adam. Baban da uğrardı bana. Toprağı İstanbul'daymış orada yatar, değil mi? Senin dedenle ben askerlik yapmıştım. Babam arabacı Tahsin Efendi, Üsküdar iskelesinde

bekler, yolcuları arabasıyla Dudullu'ya hemen götürürdü. Nasıl, İstanbul'da yine yangın oluyor mu?

Hamdi Efendi:

– Bir iki ufak yangın gördüm, dedi. Ama şimdi bir yerde yangın başladı mı, hemen bastırıyorlar. Öyle tahta evler kalmadı gayri. Hep apartman.

Mümin Efendi:

– Tahta ev çoktu, içinde oturanlar sağlıklı olurlardı, dedi. Öyle diz ağrısı, omuz ağrısı, bel ağrısı pek azdı. Rahmetli babamın Üsküdar'da eski bir evi vardı. Atı, arabayı çekerdi evin altındaki ahıra, sonra sabahla kalkar koşardı arabayı, müşterileri indirirdi iskeleye. Yangın çok olurdu eskiden. Kışın sobalar da yangına neden olurlardı. Bir ara İstanbul'daydım. Unkapanı'nda bir müşterinin evinde kalmıştım. Orada da yatsı vaktinden sabah ezanına kadar bekçiler dolaşırdı. Uyku arasında bekçinin kaldırım kenarına vurduğu sopanın sesini işitirdik. Saat iki kadar olmuş derdik.

Mümin Efendi bir daha içini çekti.

– Gene Unkapanı'ndaydık, dedi. Bize sokak üstündeki odaya bir minder sermişlerdi. O yıllarda kar kışın çokluk yağardı. İşte böyle karlı bir gece yarısı, uykunun arasında dolaşan bekçinin sesiyle uyandık.

– Yangın var, diye bağırıyordu. Boğaziçi'nde, Bebek'de.

Muhtar sordu:

– Neye bağırıyor bekçiler, dedi.

– Neye bağırmasınlar, dedi. Mümin Efendi. Bir yangın başladı mı, kar buz dinlemez birçok evleri süpürürdü. Yangına yakın olan evlere haber verilirdi. O tarihte evlerde telefon yoktu. Yangın kulesinden telefonla karakollara haber verilir, bekçiler de mahalle mahalle dolaşıp yangını millete haber verirlerdi. Bir de renkli fenerle, ayağına çabuk bir adam sokağın bir başından kopar "Beyefendiiii", diye bağırır ve soluğu sokağın öbür başında alırdı.

Bir ihtiyar sordu:

– Kime bağırıyor bu adam beyefendi, diye.

Mümin Efendi:

– O da karakollara, evlere haber verirdi yangını, dedi. Sesini duyar duymaz pencereye koşup yangın nerede diye seslenenlere cevap bile vermezdi. Ancak ona, "Uğur ola" diye bağıracaksın.

Bu defa Muhtar sordu:

– Uğur ola dersen yangını söyler miydi?

Mümin Efendi:

– Söylerdi, dedi. Ama anlayabilirsen anla. Karın tipinin arasında, jet gibi koşarken soluğu yettiği kadar bağırır, anlayabilirsen anla. Bu yanda bağırır, lafını sokağın öte yanında tamamlar. Komşular pencereden pencereye seslenirlerdi.

– Neredeymiş yangın?

Mümin Efendi, ıhlamurdan iki yudum daha çekti ve,

– Beyazıt'ta yangın kulesi vardır, dedi. Oradaki nöbetçiler, sabaha kadar kulenin pencerelerinden şehrin her yanını görerek dolaşırlardı. Bir ışık, bir duman gördüler mi hemen dürbünlere sarılır, yangının yerini anlar ve gerekli yerlere haber verirlerdi. O tarihte yangınları söndürmek için büyük itfaiye arabaları yoktu. Mahalle tulumbaları vardı. Gençler, efendiler bu tulumbaya yazılırlardı. Yangını haber aldılar mı, zengin, fakir demez, efendiden adamlar hemen evlerinden fırlar, tulumbanın olduğu yere gelirlerdi. Takım tamam oldu mu, elinde fener bulunan bir tulumbacı öne düşer, tulumbanın kenarını sırtlayan gençler kar kış demeden yalın ayak fırlarlardı yola.

Muhtar sordu:

– Bu tulumba, kutu tulumbası gibi mi?

Mümin Efendi:

– Bir uzunca sandıktı bu, dedi. Karşılıklı tulumbanın kolları vardı. Bir yanına yangın hortumu takılırdı. Tulumbanın ortasında çinko saplı bir su haznesi olurdu. Bunun da içinde karşılıklı iki tulumba işler, bir o bir bu hortuma su basarlardı. Hortumdan bayağı su fışkırırdı. Bir yandan tenekelerle su taşınır, tulumbanın haznesine boca edilirdi. Bu arada tulumbacılar arasında kavga da eksik olmazdı. Birbirleriyle yarışırlardı. Öyle koşacaksın ki tulumba sandığının üzerindeki terazi sallanmayacak. Delikanlılar keklik gibi seker, rüzgâr gibi uçarlardı. O zamanın sporuydu bu tulumbacılık. İstanbul dediğin

bir koca şehir. Bir mahallesinden yola çık, gideceğin mahalleye yürüyerek ancak akşama doğru varırsın. Ama tulumbacılar bu uzun yolları göze alır, hem de soluklanmadan varırlardı yangın yerine.

Gençlerden biri sordu:

– Amca, bunlar para ile mi çalışırlardı?

Mümin Efendi:

– Ne parası, dedi. Her semtin bir tulumbacısı vardı. Yangına önce yetişmek bir şerefti. En zengin aile delikanlıları girerdi tulumbanın altına, para ne demek.

Mümin Efendi, biraz soluk aldıktan sonra,

– Para dedin de aklıma geldi, dedi. Babam arabasıyla iskelede bekler, vapurdan çıkan yolculardan Libadiye'ye veya Dudullu'ya kadar birer kuruş alırdı. Kuruş o zaman paranın ölçüsüydü. Ondan da küçük paralar vardı. Mesela bir para, iki para, beş para gibi.

Mümin Efendi:

– Benim çocukluğumda on para ile beş ekmek, beş peynir alınırdı, dedi. Bunlar, kalınca bakırdan basılmış paralardı. Babam iki sefer yapıp on kuruş kazandı mı, hem bizim evin masrafı çıkardı, hem de hayvanın yiyeceği alınırdı. Dahası da var. Bir para tam üç akçe ederdi. Ama ben akçe zamanına yetişemedim. Bakır onlukları bilirim. Bayramlarda babam çocukları araba ile gezdirir, bayram yerini dolaştırır, bazen bir mecidiye kazanırdı.

Hamdi Efendi:

– Babam merhum, bana bir mecidiye göndermişti, dedi. Gümüşten basılmış para imiş. Bugünkü beşibirlikler rafa kalktı.

Mümin Efendi:

– Mecidiye büyük paramızdı, dedi. Bir mecidiyeye kışlık mangal kömürü alınırdı. En küçük para bir paraydı. Odunun okkası bir paraya filan. Babam kömür alırdı, o zamanın parasıyla on iki paradan. Altmış kuruş aylıkla çalışan memurlar vardı. Bunlar artık paralı kimseler olarak bilinirdi. Tam okka dedikleri bugünkü ölçü ile bir kilo iki yüz gram falan. Ekmek somunları yarım paraya satıldığı zaman babam: "Ortalık pahalılaştı." derdi. Okkalık ekmeği biz dört kişi dört öğün yer bitiremezdik.

Derken ortaya faytonlar çıktı. Bizim at arabası iş göremez oldu. Zaten artık pahalılıkta başlamıştı. Babam Tahsin Efendi, İstanbul'da geçinemeyeceğimizi anlamaya başlamıştı. Kalktık buraya geldik. Babam yeniden ekine, hayvancılığa başladı. Ben askerdeyken çok malımız vardı. Sonra Yunanlı bastı memleketi. Bademli'de taş taş üstünde koymadı. Badem ağaçlarını kestiler, yaktılar. Kurtuluş Savaşı'ndan sonra ben askerden geldim. Düşmanın çıktığı yerden hayır mı gelir. Elden geldiği kadar çalıştık, Bademli'yi yeniden donattık. Köyün yarı delikanlısı savaşta kırıldı.

Hamdi Efendi:

– Demlikte daha ıhlamur var, vereyim mi amca, diye sordu.

– Sağ ol evlat, dedi Mümin Efendi. Sen bana bir tutam ıhlamur ver, benim hanıma götüreyim, dedi.

– Olur amca, dedi Hamdi Efendi. Senin çekme potinleri tembih ettim. Kapalıçarşı'da bir iki kunduracı varmış. Şimdi pek yapan yok. Daha çok yaşlı hocalar filan giyiyorlarmış.

Mümin Efendi, ayağındaki potinlere baktı.

– Bunlar beni bıraktı, ben bırakamıyorum, dedi. Gayri sen aldırabilirsen benim ömrüme sürer.

Mümin Efendi'nin, ayağındaki potinlerin koncunun iki tarafı lastik dolamaydı. Ayağa çekerken bu lastikler esniyor, ayak kolaylıkla bu mest denilen ayakkabının içine giriyordu. Bunlar abdest alıp temiz temiz ayağa geçirildi mi abdest alırken bir daha ayakları yıkamaya gerek kalmazmış. Yalnız bu ayakkabıların yanları iki parmak girecek kadar yırtılır veya delinirse abdest alırken ayakları da yıkamak gerekirmiş.

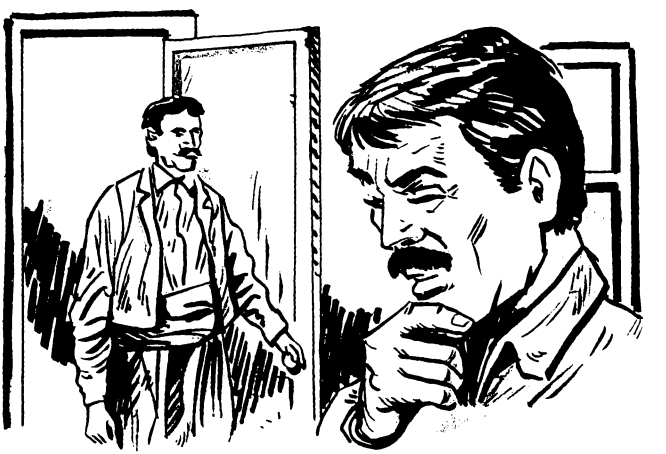
Hamdi Efendi, Mümin Efendi'nin kalkmasına yardım etti. Adam bir iki sendeledikten sonra,

– Ben okula yardım edemedim, dedi. Kusura bakmayın.

Muhtar:

– Senin varlığın yeter bize, sen köyün direğisin, dedi.

MERCAN'I KİM ÇALDI

İlkokulun üstüne yapılan üç oda, öğretmen odası ve müdür odasıyla ortaokul açılmıştı.

Duvarlar örülmüş, cam çerçeve ve kapılar takılmış, yere indirilen çatı yerine konmuş, kiremitler döşenmiş ve su olukları yapılmıştı. Şimdi Bademli'nin okulu göz dolduruyordu. İç sıvaları, boyaları ve elektrikleri yapılıyordu. Yeni ders yılında burası da açılacaktı.

Muhtar bileziğini, altınını verenlerin bu yatırımlarını geri verdi ve herkese teşekkür ederek, devlet babanın daha çok yardım ettiğini söyledi.

İnşaat yapılırken çalışanlara yemek veren Hamdi Efendi'nin yardımı herkesten fazla olmuştu. Dördüncü sınıfta okuyan Mine öbür yıl diploma alacak ve artık ortaokul çocuğu olacaktı.

Bütün köy bu yapıdan sevinç duymuştu. Okulun açıldığı günlerden birinde Mercan ortadan kayboldu. Hamdi Efendi aramadık yer bırakmadı. Kime sordu ise hepsi,

– Biraz önce buralardaydı, dediler.

Mine, arkadaşının kaybolmasına çok üzüldü. Mercan başıboş dolaşır, bir yere kaybolmazdı. Okula bayrak çekildiği sırada çiftlik sahibi Remzi Bey gelmiş, o da Mercan'ı gördüğünü söylemiş hatta,

– Hamdi Efendi, demişti. Bu benden aldığın sıpa mı? Maşallah çok güzel bir eşek olmuş, senin işine yaramaz artık ver bana.

Hamdi Bey o zaman,

– Kızım bu sıpayı biberonla büyüttü, çok sever, ona kardeş gibi bakar, nasıl vereyim, demişti.

Remzi Bey ısrar edince Hamdi Bey, parası ne ise vereyim, ödeyeyim demiş. Remzi Bey buna pek yanaşmadan gitmişti.

O günden beri Hamdi Bey, Mercan'ı pek ahırdan çıkarmaz, çıkarsa da gözünden uzak tutmazdı.

Hamdi Efendi, yatmadan önce bütün evin pen-

cerelerini yoklar, kapılarını kendi eliyle kapatırdı. O sabah ahırın kapısı açık kalmıştı.

Mine, Mercan'ın kaybolmasına çok ağladı. Gözleri ağlamaktan şişti. O güzel eşeği muhakkak biri çalmıştı. Çalanlar herhâlde Bademli'den olamazdı. Çünkü Mercan'ı herkes seviyordu. Köyün etrafı arandı. Bulunamayınca Hamdi Bey,

– Kızım, istersen sana bir başka sıpa alayım, dedi. Ne yapalım, gözümüz gibi bakıyorduk, çaldılar işte. Bir eşek böyle başıboş gezemez. Mercan sağ olsun da senden uzakta olsun.

Mine'nin gözyaşları bir süre devam etti, sonra artık içini çekmeye başladı. Mercan kolayca unutulamazdı.

Çocuklar, gezip yürüdükleri yerlerde Mercan'ı aramaktan geri kalmıyorlardı.

Hamdi Efendi, Remzi Bey'in Mercan'ı kaçırdığından şüphe ediyordu ama okulun yapılışına ve Bademli'ye çok yardımı olan bu adama karşı böyle bir suçu yükleyemezdi. Sonra sıpa onun malı sayılırdı. İsterse alır, isterse öldürürdü, buna kimse bir şey diyemezdi. Eşeği istediği zaman, o zamana kadar yaptıkları bütün masrafları karşılayacağını söylemişti.

Mine, yavaş yavaş arkadaşının kaybolmasına alışmıştı. Ama aklına geldikçe ağlıyordu.

Bu hayvanı konuşurlarken havalar soğuduğu için dükkânın içinde konuşan ihtiyarlar,

– Akıllı hayvandı, diyorlardı.

Zaten hayvanda, onlarda olmayan bazı sezinlemeler vardı. Büyük bir fırtına filan kopacağı zaman bazı hayvanlar daha önceden telaşlı telaşlı dolaşırlar, köpekler vakit vakit ulurlar. Büyük kuşlar korkunç bir kasırgadan önce yükseklerde uçarak dolanırlar. Tavuklar bile bir yere girip kapanırlar.

Hayvanların bu önsezileri ile ilgili ne varsa hepsi anlatılıyordu.

Herkes inanıyordu ki Mercan'ı muhakkak birisi çalmıştır. Yoksa o akıllı hayvan köyden pek uzağa gitmezdi.

Köyün çevresi alabildiğine kırdı. Uzakta bir orman var ama orada bir canavara rastlanmamıştı.

Çiftlik de bir saat kadar uzaktadır. Köyün köpekleri Mercan'a alışıktır. Hele Kocabaş'ın yavruları Mercan'la kovalamaca oynarlardı. Ama onlar da büyümüş koca köpek olmuşlardı. Anaları kadar toparlanan bu köpekler köyde dolanıp duruyorlardı. Onlar da insana alışık hayvanlardı. Kimseye sataşmaz, yalnız köyde yabancı birini gördüler mi havlarlardı.

Yiyip içip işi azıtacağı için Hamdi Efendi, Mercan'ı kasabaya götürmüş, ona hafif ve güzel bir eğer taktırmış, Mine bir kere bile üstüne binmediği Mercan'a bu eğeri bile istememişti. Ama şimdi onu bulup, çalanlar sırtına katı bir semer bağlayıp, karnından sıkarak odun filan yüklüyor, değirmene ağır buğday çuvallarını taşıtıyorlardı.

Hamdi Efendi, değirmene kadar giderek kızının eşeğini aratmış ve böyle parlak tüylü güzel bir eşek görürlerse haber vermelerini istemişti.

Aradan günler geçmiş, çok karlı bir kış atlatılmış ve nihayet şubat ayına çıkılmıştı.

Bir pazar sabahı, Mine evleri çok uzakta olmayan ihtiyar bir adama bir bakraç süt götürmüştü. Karı koca ihtiyarlar, hemen bütün kış ocaklı odalarından çıkmamış, alışverişlerini sürme camlı küçük pencereden yapmışlardı.

İhtiyar adam camı sürdü ve kolunu uzatıp bakracı alırken,

– Kızım, dedi. Senin eşek nasıl?

Mine içini çekti.

– Babam sağa sola haber salıyor ama daha bilen eden yok, dedi.

İhtiyar adam:

– Bana bak kızım, dedi. Ben vaktiyle Remzi Efendigillerin çiftliğinde kâhyalık yapmıştım. Eksik olmasın beni unutmaz. Arada bir, bir şeyler yollar. Evvelki gün uğramıştı dedi. Seni sordu. Ağlıyormuş, dedim. Onun yanında çalışan Musa eşeği çayırda bulmuş, kurt paralamasın diye çiftliğe götürmüş. Remzigil de eşeği tanımış, hemen buraya, Bademli'ye götürmesini sıkı sıkıya tembih etmiş, hatta babana selam bırakmıştı.

Mine bu haberi dönüşte babasına götürdü. Hamdi Efendi:

– Bize Mercan'ı getiren olmadı, dedi. Ben Remzi Bey'i iyi tanırım. Yalan söylemez. Onda eşek mi yok. Bugün pazar, kalkar giderim çiftliğe kadar. Hem biraz fide filan alırım hem de işin aslını sorarım. Kısrak da bütün gün ahırdan çıkmadı. Ayakları tutulmuştur.

Hamdi Efendi, atını ahırdan çıkardı, eyerini vurdu üstüne. Kocabaş ölmüş, iki yavrusu kalmıştı. Bu yavrular da bütün kış yemiş içmiş, boylanmışlardı. Hatta bunlardan birini muhtar almıştı. Tek kalan köpek şimdi evde bekçilik ediyordu.

Hamdi Efendi, bu köpeği ayağı ile okşadıktan sonra atına atlayıp çiftliğin yolunu tuttu.

Remzi Bey hem hayvancılık hem bağcılık ve fidecilik yapardı. Hamdi Efendi'ye çiftlik evinde bir çay verdi ve,

– Nasıl, dedi. Senin kız sevindi mi?

Remzi Efendi'ye karşı Hamdi Efendi,

– Nereden sevinecek bey, dedi. Bugün ihtiyarlara süt götürmüştü de dede söylemiş, hatta bana selam bırakmışsın. Hâlbuki bana Mercan filan gelmedi.

Remzi Efendi, hemen yanaşmaya seslendi ve,

– Çabuk, dedi. Çoban Musa'yı bul getir bana.

Hamdi Efendi, ikinci çayını içerken çoban Musa geldi. Bu adam Bademli'de çobanlık yaparken Remzi Bey çiftliğe almıştı.

Remzi Efendi, kaşlarını çatarak Mercan'ı sorduğu zaman Musa,

– Ben köye ulaştırmıştım, dedi.

Remzi Bey çobanı sıkıştırdı, çoban kızardı, bozardı, sonra,

– Ağam, dedi. İdris var ya kasabaya odun çeker, ona rastlamıştım. Otlağa varıyormuş, eşeği ona teslim ettim.

Hamdi Efendi, fideleri alarak Bademli'ye döndü. Biraz sonra da çoban Musa çıktı geldi.

– Ağam, dedi. İdris dünden iki çuval meşe kökü çıkarmış, bu sabah eşeğe yükleyip erkenden kasabaya gitmiş.

Hamdi Efendi:

– İyi ya bul getir, dedi.

Çoban Musa:

– Sana ondan doğrusunu diyeyim mi ağa, dedi. Ben senin eşeğin olduğunu bilmezdim. Harçlığım kalmamıştı. Ben eşeği İdris'e on beş bin liraya sattım.

Hamdi Efendi:

– Aldığın parayı ver getir, dedi. Çabuk al getir.

– Getirmesine getireyim ama ben o parayı harcadım.

Hamdi Efendi, çıkardı on beş bin lirayı verdi, Musa'ya. Musa çıktı gitti. Bekle bekle gelen giden yok. Akşam yaklaşmıştı. Hamdi Efendi, tekrar kısrağa bindi, kasabanın yolunu tuttu. Her pazar sabahı pazar kurulur, tahıl, bulgur, tereyağı, yoğurt filan satarlar. Bu arada hayvan alışverişi de olur.

Hamdi Bey, pazar yerini araştırdı, oralarda Musa'ya, İdris'e rastlayamadı. Emniyet müdürlüğünün önüne gitti. Bir de baktı ki sırtında iki çuval kökle bir eşek kapıya yakın yere bağlanmış durur. Hem de ağzında dişindirik var.

Dişindirik dedikleri şey bir urganla hayvanların alt çenelerini bazen dili ile birlikte sıkıca bağlanmasına derler.

Hamdi Efendi baktı baktı, kaburga kemikleri uzaktan sayılabilen bu eşeği tanıyamadı. Başını öne doğru sarkıtmış, ağzından salyalar akıyordu. Sonra karnına kadar kömür ve gübre içindeydi. Sırtında semer olmadığı için yırtık torbalara doldurulup çıplak sırtına yüklenen kökler hayvanın canını yakıyordu.

Hamdi Efendi:

– Mercan, diye seslendi.

Eşek, kulaklarını sağa sola çevirdi. Sonra başını Hamdi Efendi'den yana döndürdü. O zaman Hamdi Efendi, bu eşeğin Mercan olduğunu anladı.

Hamdi Efendi, kasabadan sık sık mal aldığı için onu herkesi tanırdı.

MERCAN BULUNUYOR

Hamdi Efendi, emniyet müdürlüğüne girdi, başkomiseri selamladı. Hayri Bey, dedi Allah'ını seversen kapıya çık.

Komiser yerinden kalktı. Hamdi Efendi ile kapıya çıktı. Seslendi.

– Mercan, dedi.

Hayvan yere doğru sarkıttığı başını hemen kaldırdı, kapıdan yana baktı. Hayvanın ağzından salyalar

akıyor ve gözlerinden de akan yaşlar aşağıya doğru ıslak ve kirli bir yol yapıyordu.

Hamdi Efendi:

– Bu bizim Mercan, dedi. Elden ele dolaşmış, şu hâline bak. Ağzına bir de dişindirik vurmuşlar.

Hamdi Efendi, daha fazla beklemedi. Cebinden çakısını çıkardı. Önce hayvanın ağzını bağlayan urganı kesti. Daha sonra çuvalları bağlayan ipleri kesti. Mercan'ın böğrünün iki tarafında yara izleri vardı. Hamdi Efendi, mendilini çıkartıp hayvanın kanayan dişlerini ve ağzını silmeye başladı.

Komiser adamlarından birine, Musa ile İdris'i getirmesini söyledi. Çobanla çiftçi çıktılar ortaya. Komiserden önce Hamdi Efendi,

– Bu hayvana bu dişindiriği neye vurdun, dedi.

Sarıçalılı İdris:

– Neye vurmayacakmışım, dedi. Hayvan benim değil mi?

Hamdi Efendi, kendisini tutamadı, sağ elinin var gücü ile İdris'in suratına bir tokat indirdi.

İdris olduğu yerde bir döndü ve kökle dolu olan çuvalların üzerine yığıldı. Yığılmasıyla kalkması bir oldu.

– Sen kimin nesi oluyorsun da bana şamar atıyorsun, dedi.

Hamdi Efendi, bu defa sol eliyle İdris'in sağ yanağına ikinci tokadı attı.

İdris yere yığıldı, kalkar kalmaz belindeki kuşak-

tan bir küçük kama çıkardı, pazara mal satmaya gelenler gittikçe çoğalıyor, merakla bakıyorlardı.

Komiser bir emir vermeye vakit bulamadan, Hamdi Bey hayvanın üzerinden kırbacı aldı, üzerine gelen İdris'e bir iki patlattı, İdris bu defa işi kaçmakta buldu, o kaçıyor, Hamdi Bey elinde kırbaçla kovalıyordu. Böylece pazar yerini bir iki dolandılar. Nihayet İdris, elinden kamasını atarak elleriyle başını saklayarak var gücü ile koşarak kırlara doğru açıldı.

Hamdi Efendi, soluk soluğa döndü. Komiser:

– İyi ettin Hamdi Efendi, dedi. Ama bununla kalmaz. Ben onu yakalatırım jandarmaya. Sen sıkma canını.

Musa yüzü gözü sararmış, önüne bakıyordu. Komiser:

– Bu uğursuz eşek hırsızı ne olacak, dedi.

Hamdi Efendi:

– Onun hakkından Remzi Bey gelsin, dedi.

Komiser, Musa'ya bağırdı.

– Elin eşeğini satmak var mı, dedi. Çayırda eşek satıldığını nerede gördün?

Musa başını kaldırmadan,

– İhtiyacım vardı komiserim, dedi. Şeytana uydum, aslında Hamdi Efendi'nin bana bunca iyiliği vardır.

Komiser:

– Bugün pazar, dedi. Yarın yargıcın karşısına

çıkarsın. Derdini ona anlatırsın. Haydi bakalım nerede iş bulacaksın.

Hamdi Efendi, veterineri arattı. Adam kahvehanedeymiş, çıktı geldi.

Hamdi Efendi, Mercan'ı göstererek,

– Allah'ını seversen şuna bir bak kardeşim, dedi. Kafasını kaldıramıyor. Bacaklarından biri iyi basmıyor yere.

Veteriner hayvana baktı ve,

– Bunun ağzı kanıyor, dedi.

Sonra ön ayağından birini kaldırdı, iyice baktı.

– Bunun nalı düşmüş, dedi. Tırnak biraz yayılmış. Şurada nalbant var. Bir baksın tırnağına. İnşallah yukarıya kadar çatlamamıştır. Böğründeki yaralara bir şeyler yapalım.

Bir köylü çeşmeden su alıp getirdi. Hayvanın önüne koydu. Mercan suya indirdi ağzını, su çabucak kan rengini aldı. Ama hayvan durmadan suyu içiyordu.

Hamdi Efendi:

– İyi ki kızı getirmedim buraya, dedi.

Akşam iyiden iyiye yaklaşmıştı. Hamdi Bey Mercan'ın tırnağını yoklatmış, derin bir çatlaklık olmadığını görünce nallatmış, sonra yarasına beresine bir şeyler sürdürmüş. Pazardan aldığı küçük bir kilimi de sırtına sarıp bağlamıştı.

– Mercan haydi kızım, Bademli'ye gidelim, dedi. Kendisi ata bindi. Hayvan onu ağır ağır izliyordu. Eve

karanlıkta vardılar. Bahçedeki ampulü yakan Şadan Hanım'la, Mine onları kapının önünde bekliyorlardı.

Mine koşarak Mercan'ın boynuna sarıldı. Kız ağlar, eşek ağlar. Eşek ağlar mı dersiniz? Kim bilir onun da bir canı, bir duygusu vardır. Onun da can acısından olsun gözlerinden yaş gelir.

Artık yemek içmek unutulmuştu. Mercan ahıra çekildi. İşçi kadın bir bakraç bulgur pilavı getirdi. Buna biraz da kepek katıp daha da yumuşattılar.

Mercan aç kalmıştı. Canının acısına bakmadan bu yumuşak aşı yavaş yavaş yemeye başladı.

O yiye dursun, su ısıtılmış, sabunlu bezlerle çamurları, kuyruğu silinmeye, ıslanan yerleri tekrar kurulanmaya başlanmıştı.

Mercan lapasını ağır ağır yerken Mine ona,

– Sen karnını doyur Mercan, diyordu. Biz seni temizleriz.

Sonunda hayvanın ağzının kanaması durmuş sırtına belleme bağlanmış ve yere serpilen samanların üzerine, bir yanına yatmıştı.

Kocabaş'ın yavrusu gelmiş, onu kokluyor, aralık gözleriyle Mercan ona bakıyordu. "Hâlimi görüyorsun ya!" der gibi bir hâli vardı.

Mine, o gece bir iki kere kalkıp ahırdaki ampulü yakarak Mercan'a baktı. Yorgunluk açlık canına yetmiş olan Mercan, biraz rahatlamış olmalı ki uyuyordu.

Bu hayvanın bir kere bile anırdığını duymamış-

lardı. Bunun nedenini de bir türlü anlayamamışlardı. İdris'in ona dişindirik vurması da belki anırmasını önlemek için olmalıydı.

Fatma kadın, sabahın erken saatinde kalkarak Mercan'a bir bakraç daha bulgur kaynatmış, kepekle daha da yumuşatmıştı. Mine, Mercan'ın ayağa kalkmış lapasını yemekte olduğunu görünce içi rahat ederek okula gitmişti.

Okuldaki arkadaşlar ve öğretmenler Mine'ye,

– Gözün aydın, diyorlardı. Mercan bulunmuş.

Mine hem seviniyor hem gözlerinden yaş iniyordu.

– Zavallıya yiyecek vermemişler, diyordu. Ağzını dilini bağlamışlar.

Dördüncü sınıfın öğretmeni,

– Bizlere bunca yararı dokunan hayvanlara böyle işkence etmek ne büyük günah, diyordu. Haydi çalmışlar, sırtına yük yüklemişler. Ağzını dilini neden bağlarlar?

Mine:

– Öğretmenim, dedi. Bütün köyler Mercan'ı bilirler. Okulun inşaatına bakmaya gelenler onu hep tanıdılar. Herhâlde İdris, Mercan'ın anırmaması için ağzını bağlamıştır. Aslında biz bunca yıl geçti, Mercan'ın bir kere bile anırdığını duymadık.

Bir oğlan,

– Eşek olur da anırmaz mı, dedi. Onun sesi böyledir.

Mine:

– Mercan anırmazdı işte, dedi. O belki kendisini eşek saymıyordu. Söylediklerimizi anlıyordu. Temizdi o. Ben her sabah okula gelmeden, onu tarar, fırçalardım. Annem ona sepeti verir, babama yollardı. O da dükkâna gider, babam kâğıttaki yazıyı okuyup, annemin istediklerini sepete koyar, Mercan'a da bir avuç kuru üzüm verirdi.

Konuşan oğlan:

– Bana da üzüm verseler, ben de Şadan teyzenin istediklerini alır getiririm, dedi.

Öğretmen:

– Çocuklar, dedi. Haydi dersimize bakalım. Mine'nin gözü aydın olsun.

Mine dalmıştı, hep Mercan'ı düşünüyordu. Okuldan çıkar çıkmaz hemen ahıra koşuyor ve Mercan'la ilgileniyordu.

Mercan, tekrar rahata kavuşmuştu. Şimdi ahırda bir at, bir eşek, ineğin bir yıl evvel dünyaya getirdiği danası, bir de bu yılki buzağısı ve Kocabaş'ın yavrusu vardı.

Havalar biraz yumuşadığı için ahırın kapısı açık bırakılıyordu.

Pazar günleri, Hamdi Efendi bahçenin sebze ekilen yerlerinde çalışıyor, arpacık soğanı, asma çubuğu, çardağın çevresine kahkaha çiçeği dikip, maydanozları canlandırmaya çalışıyordu.

Bakkal dükkânının bir yanında da sebze satılı-

yordu. Şehirde yaşamış da köye gelmiş olanlar pazı yaprağı, maydanoz ve naneyi çok arıyorlardı. Hele salatalık, Hamdi Bey çok aranan şeyleri eker, biçer ve evinin ihtiyacından artanları dükkânda satardı.

Ayrıca bahçenin bir tarafında on tane kadar tavuk vardı. Bunlar pek başıboş bırakılmaz ama bol bol yemleri verilir ve kümesin bir yerine de taze yemişlerden atılırdı.

Hamdi Efendi, kümesin her tarafını sık tellerle çevirdiği için kuşlar giremez ve köydeki tavuklarla da bir ilişkileri olmayınca bu tavuklar hastalanmaz ve ayakları ıslanmadığı için çok yumurta yaparlardı.

Mine, okula giderken her sabah iki yumurtayı alır cebine koyar, bunları ihtiyarların penceresinden içeriye verirdi.

Dede hiç aksatmaz, her sabah,

– Anan baban nasıl kızım, derdi.

– İyiler, derdi Mine. Selamları var.

EŞEK HIRSIZI

Hamdi Efendi'ye bir şey almaya gelen müşterileri selam vermeden soruyorlardı.

– İdris'i pazar yerinde nasıl kovaladın?

Hamdi Efendi:

– Eeee, diyordu. İnsan öfkelenince ne ettiğini pek bilmiyor ama suç bende değil. Kuşağının arasından bir kama çıkarmıştı. Beni orada kamalamaya kalkmıştı. Cahil adam ne diyeceksin.

O gün pazar yerinde bulunanlar, İdris'in elinden kamasını atıp, ellerini başının üstüne koyarak bağıra bağıra dolanmasını anlata anlata bitiremiyorlardı. Aslında Hamdi Efendi sakin bir adamdı. Kimseye

sataşmaz, en küçük fenalıktan çekinirdi. Ne de olsa biraz okumuş ve İstanbul görmüş bir adamdı.

Kendisini bağışlatmak için Remzi Bey tarafından çiftlikten Bademli'ye gönderilen Musa'ya da,

– Oğlum, biz seninle hemşehriyiz. Bunca yıl bütün hayvanlarımı dolaştırdın. Seni Remzi Bey'e tavsiye eden de ben olmuştum. Hani rahata kavuştun. Sen benim kızın eşeğini bilirsin. Onu sıpalığında heybeye koyarak ben almıştım. Yoksa kafasına bir odun vurup öldürecektiniz. Başın sıkıldığında bana da gelirdin. Var Remzi Bey'e selam söyle, ben senin cahilliğine verdim bunu.

Musa, Hamdi Efendi'nin elini öptükten sonra,

– Amca, demişti İdrisgil iki de bir benim yolumu keser. Eğerin üstündeki yükün ortasında bir de kök çapası varmış. O kaybolmuş. Bir yanı balta bir yanı kazmaymış.

Hamdi Efendi:

– Daha çok söylenmesin kırbacı aldım mı varırım yanına ha.

İşte Hamdi Efendi'nin eşek hırsızına karşılığı bu olmuştu. Bu da kahvehanede söylenip ağızdan ağıza dolaşıyordu. Sarıçalı, büyükçe bir köydü. Ekini tarlası, bağı boldu. Bir ilkokulu da vardı. Bademli köyündekilerle ilişkileri vardı. Hatta kız alıp veriyorlardı. Hamdi Efendi'yi de iyi tanırlardı. Köy yerinde bu kadar kaliteli mal satan, her aranılanı bulup getiren başka köy bakkalı yoktu. Adam öyle paracı

da değildi. Bir dost adamın eşeğini çalarak köyün adını kötüye çıkarmak da var mıydı ya!

İdris'e köyünde kökçü derlerdi. Çıkardığı kökleri sırtına aldığı çuvallarla taşırdı. Geçiniyordu işte. Bir karısı, bir kızı vardı.

– Hadi, diyorlardı, eşeği Musa'dan aldın. İnsan ekmeğini yediği eşeğin önüne yem koymaz mı?

İdris, ekmek bulursa kendisi yesin. Hatta eşeği almak için gereken parayı komşulardan istemişti. Almıştı eşeği, bakımlı, güçlü, sağlıklı, parlak tüylü, dipdiri bir eşek. Giriştiği işi böylece kolaylamaya kalktı. Ama bir iki gün sonra Sarıçalı'nın kahvehanesinde söylentiler başlamıştı.

– Bu Hamdi Bey'in çiftlikten aldığı sıpa değil mi? Böyle bir temiz eşek, bu vilayette görülmüş müdür?

Kuşkulanan çok olmuştu ama fakir İdris'in işini bozmak istememişlerdi, sonradan çok utanmışlardı.

İdris, Sarıçalı'ya da kök çekerdi. Meşe palamudu köklerini eşer, yumru kökleri çıkartır, toprağını silkeler satardı. Ama artık Bademli'nin kapısı da kapanmıştı ona. Günlerce ahırda kalan ve ağzının yaraları, derisindeki odun yaraları ve tırnağındaki çatlak geçinceye kadar bakıma alınan Mercan'ı görmek için Sarıçalı'dan gelenler olmuştu.

Sahiplerinin bir fiske bile vurmadıkları eşek incelmiş, derisi karnına yapışmıştı.

Gelsin bulgur lapasıyla kepek lapası, gelsin avuç avuç kuru üzüm.

Mercan'ın yaralı ağzı ile nasıl su içtiği Hamdi Bey'in gözlerinin önüne gelirdi. Hayvan ağzını suya soktukça, su kanla bulanmış, zavallı bu suyu içi yanarak içmiş. Hayvanlara çok acıyan, onlara çok iyi davranan Hamdi Bey söyleniyordu.

– Su da mı paraylaydı. Ne diye susuz koydun garibi.

Mine, tekrar ihtiyarlara süt ve yumurta götürdüğü zaman, onlar Mine'nin büyüklerinden önce eşeğin hâlini soruyorlardı.

– Senin arkadaşın iyidir inşallah.

Aradan günler geçti, Mercan yedi içti, yattı uyudu ve yavaş yavaş eski gücünü buldu. Ama canı gene ahırdan çıkmak istemiyordu. İnsanların hepsi Mine gibi Hamdi Efendi ve Şadan Hanım gibi insanlar değildi. Ürkmüştü hayvan.

Mayıs ayının ortalarına vardıkları zaman bir sabah Şadan Hanım, Fatma'nın bahçe ile uğraştığını görünce, Mercan'a seslendi. Mercan çıktı ahırdan, kapıya geldi. Şadan Hanım, onun başından sepetin ipini geçirdi, yazdığı kâğıdı da koydu içine.

– Haydi kızım. Hamdi babana git, sepete koyduklarını al getir bana, sakın kırlara çıkayım deme.

Mercan bu, bir daha çıkar mı öyle yaban kırlarına. Yediği önünde yemediği arkasında. Bahçe kapısından çıktı, doğruca köy meydanına gitti ve dükkânın önünde durdu. Hamdi Efendi, yazın ilk güneşlerini almak için dükkânın önünde oturuyordu.

– Vay Mercan, dedi. Sen artık işe başladın mı?

Sepetteki kâğıdı aldı, yanında oturan muhtar,

– Olur dalga değil, diyordu. Eşek der geçeriz. Demek onların da kafaları işliyor. Alıştıkları işi yapıyorlar.

Hamdi Efendi, bir kilo kesme şekerle, bir paket çay, bir yumak yorgan ipliği sepete koydu, sonra tekrar dükkâna girip bir avuç kuru üzüm aldı, Mercan'ın ağzına tuttu.

Hayvan uslu uslu üzümleri yedi. Hamdi Efendi:

– Haydi kızım, dedi. Eve git.

Mescidin imamı da gelmişti oraya,

– Fe süphanallah, dedi. Demek Yüce Allah eşek milletine de akıl vermiş.

O da muhtarın yanına çökerken,

– Hani, dedi. Cambaz olsam, ben de bu hayvanı çalardım. İnsana bir başka insanmış gibi bakıyor. Kim bilir çalışırsa neler öğrenir.

Hamdi Efendi:

– Biz bir şey öğretmedik, dedi. Bizimle birlikte yaşadığı için insanlara yakın bir hâl belirdi. Kapıyı açamazsa, dolaşır, arka taraftan pencereye gelir.

Muhtar merak etmişti.

– Senin damda da davarın var, dedi. İnek vurmaz mı buna?

– Hayır, dedi Hamdi Efendi. Dört yıldan fazla oldu. Bu hayvan sıpa olarak geldi. Ne at yadırgadı onu ne de inek yavrusunu kıskandı. Bazen bakardık

ahıra, ne gürültü oluyor diye. Buzağı ile Mercan ahırda kovalamaca oynarlardı. Şimdi o buzağı bu yıl yavruladı. Alışmış bu Mercan'a. Buzağı ahırdan çıkar da anası inleyip bağırdı mı Mercan da döner gelirdi. Bir de bana İdris'i neden kırbaçla kovaladın derler. Benim kız az gözyaşı dökmedi onun için.

Hamdi Efendi kaç defa,

– Kızım, demişti. Ara sıra bu hayvana binmek lazım. Yoksa yer içer işi azıtır. Ayakları tutulur.

Fakat Mine buna yanaşmıyordu.

– Baba yazıktır, sırtındaki yaralar yeni kapandı. Ben onu güzel havalarda dolaştırırım.

Eh, bir eşeği beslemek fazla masraf değil ya. Hamdi Bey de kızının isteğine uyuyordu.

Mine, anasının kızı idi. Onda da bir şehirlilik bir incelik vardı. On bir yaşına geldiği hâlde yine ince ve nazikti. Sesi bile inceydi kızın. Bazen öğretmen,

– Kardeşin Mercan büyüdü, sen hâlâ o kadarsın diyordu.

Hamdi Efendi, o baharda iki anaç inekle iki buzağı sahibi olmuştu. Bu buzağılardan biri erkekti. Hamdi Efendi, o sütten kesilince çiftliğe verecekti. Öküzü ne yapsın. Ne sapana koşabilir ne de arabaya. Yalnız böyle giderse hayvanlar ahıra sığmayacaklardı. Sıcaklar basınca iki usta tutup ahırı genişletecekti.

Hamdi Bey, tuğla satıcısına tembih etmişti. Bazen bir araba tuğla geliyor, arabacı bunu bahçenin

kullanılmayan bir köşesine istif ediyordu. Şadan Hanım, kocasının bu merakına ses çıkarmıyordu. Bazen bu köyü bırakıp İstanbul'a gitmek, biraz da uygar bir kentte yaşamak istiyordu. Hamdi Efendi:

– Hanım, diyordu. Senin akrabalarından tek bir kimse bile yok. Ne yapacaksın İstanbul'da.

Şadan Hanım:

– Orada doğdum, orada büyüdüm, büyüklerimin mezarları, benim çocukluk anılarım hep orada. Ben denizi de çok severim. Hamdi Efendi:

– Olur, gidelim diyordu. Dükkânı birisine emanet edelim, nasıl olsa üç ay idare eder.

Bazen bu karar konuşulduğu zaman Mine,

– Gül güle anneciğim, diyordu.

– Ya sen?

– Ben burada kalırım.

– Neden gelmiyorsun?

– Anne, ben Mercan'ı bırakamam.

– Sen Mercan'ı bırakamazsın da ben seni bırakır mıyım?

İşte bu yüzden her niyet edişte ortaya bir sakınca çıkıyordu.

Şadan Hanım, bir aralık İstanbul'da babasının evinde çok sıkıntı çekmişti. Ama bir bakkalın oğlu olan Hamdi Efendi ile evlenince bütün sıkıntılarından ve yoksulluktan kurtulmuştu. Kocası onun bir dediğini iki etmiyordu.

MİNE'NİN ARKADAŞI

Ertesi yıl Mine, ortaokula başlamıştı. Şimdi Bademli'nin okulu daha gösterişliydi. Bayrak töreni olurken hemen bütün köylüler uzaktan olsun, bayrağın göndere çekilmesini ve çocukların bir ağızdan söyledikleri İstiklâl Marşı'nı dinliyorlardı.

Mümin dede ile karısı gelmez, onlar da pencerelerinin sürgüsünü iterek okulun sesini duymaya çalışırlardı.

Mümin dede:

– Hamdi Efendi, sebep oldu bu okulun yapılmasına. Devlet baba da köylüler de yardım ettiler ama bu işi ortaya atan Hamdi Efendi'dir, diyordu.

Karısı:

– Belki, Şadan Hanım'ın da bu işte parmağı vardır, diyordu.

– Olabilir hanım ama kim ön ayak olursa olsun, çok güzel bir okul yapıldı. Buradan bile ikinci kat gözüküyor.

Bazen, bayrak törenine Şadan Hanım da giderdi. O, Bademli'de örnek bir kadındı. İstanbullu diye şaşarlardı.

Bazı genç kadınlar da ondan örnek almaya başlamışlardı. Yeni bir kıyafet ortaya çıkarsa kocalar veya babalar,

– Muhakkak Şadan Hanım'dan gördünüz derlerdi.

Bu genç hanım giydiğini kendisine ve diktiğini de Bademli kız ve kadınlarına yakıştırırdı.

Bayrak törenine o da geliyordu. Bu arada köylüleri güldüren bir olay ortaya çıkıyordu. Mercan sıralanmış çocukların yanına gitmiyordu ama Şadan Hanım'ın yanında durarak töreni seyrediyordu.

Öğretmenler ve okula yeni atanmış olan ortaokul öğretmeni bu hayvanı görmeye alışmıştı. Hatta ortaokul bölümünün açılışında, ilçeden gelen büyük memurlar da onu kalabalığın arasında görmüşlerdi. Pazar yerindeki olaydan beri Mercan'ı kasabada

da herkes tanımış, görmeseler bile adını ve akıllı olduğunu öğrenmişlerdi.

Diğer günlerde çocuklar, güzel havalarda bahçede oynarken Mercan onlara katılıyordu. Çocuklarla yarışmayı, onlar koşarken onlara katılmayı çok seviyordu. Mercan, çocuklar ders yaparken bahçeye girer ve bazen dershanenin penceresinden içeriye bakardı. Öğretmen o zaman,

– Mine, derdi. Babana söyle de altı yaşını doldurunca Mercan'ı da okula yazdırsın, baksana okumaya hevesi var.

Öğretmen alay ediyordu ama bu hayvanı o da seviyordu. Bir defa çok besili ve temiz bir hayvandı. Bazen okulun dağılacağı sırada bir yaz yağmuru başladı mı, Şadan Hanım, hemen Mine'nin küçük şemsiyesini sepete koyar ve onu Mercan'la okula yollardı.

Öğretmenler eşeğin bu kadar akıllı olmasına şaşıyorlardı. Bunu Mine'ye söyledikleri zaman,

– O, benim her giysimi tanıyor, diyordu. Bizimle birlikte yaşadığı için bizim yaşantımıza alıştı.

Mercan'ın çuhadan bir bellemesi vardı. Bunun kenarlarına Şadan Hanım, kırmızı şerit geçirmişti. Bunu Mercan'ın üstüne koyuyor ve karnından bağlıyorlardı.

Bütün Bademliler onu çok seviyorlardı. Okşamak isteyenlerden kaçmıyordu. Fakat okulun bahçesinde çocuklar onu yakalamak için sıkıştırınca bahçeye

yapılan havuzun üzerinden atlayarak karşıya geçiyor ve orada çocukları bekliyordu.

Öğretmenler:

– Öyle ya, diyorlardı. Yiyip içiyor, hiçbir sıkıntısı yok.

Hiçbir eşek böyle üç metrelik havuzun bir tarafından öbür tarafına atlayamazdı. Çocuklar Mercan'ı atlatmak için kovalıyorlardı. O da bu oyuna kapılıyordu. Ama Mine üzülüyordu buna,

– Anne, diyordu. Pek gereği olmazsa bırakma Mercan'ı. Çocuklar onunla oynuyor, ahlakını bozuyorlar. Havuzdan atlatıyorlar, düşecek bir yeri kırılacak, ne kadar söylesem aldırmıyorlar.

Hamdi Efendi, köye geldikleri sırada bahçenin yanındaki tarlayı almış, oraya yemiş ağaçları diktirmişti. Bu bahçede şimdi çeşitli erikler ve armutlar yetişiyordu. Bunlardan komşulara verdiği gibi dükkânında da satmaya başlamıştı.

Mine, altıncı sınıfını başarı ile okudu. Annesinin ona çok yardımı oluyordu. Artık on iki yaşını tamamlamıştı. Bazen bir hasır veya kilim alır, babasının yemişlik dediği ağaçlık tarlaya giderdi. Orası hem biraz daha serin oluyor hem de Remzi Bey'in, Hamdi Efendi'nin verdiği erkek danaya karşılık olarak yolladığı iki kuzulu bir koyunu orada otlatıyordu. Kuzular zıplayıp oynarlarken ağır başlı olan Mercan onlara katılmıyor, bazen beğendiği otları koparıyor, Mine de babasının getirdiği dergileri orada okuyordu.

Bu sırada Mercan yanına gelir, ara sıra onun dergisini almak isterdi. Mine eli ile onu iterdi.

– Rahat dur Mercan, yoksa seni İdris'e veririm, bilmiş ol!

Hamdi Efendi, ahırını genişletmiş, hatta hayvanlara bakmak için tuttuğu ırgat için bir de oda yaptırmıştı.

Dükkânın önünde yarenlik yaparken bazen yaşlı köylüler ona sataşıyor,

– Ah, Hamdi Efendi diyorlardı, iyi hoş ama bu yaşa gelmiş eşeği boşu boşuna ne beslersin?

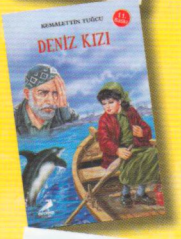
Hamdi Efendi:

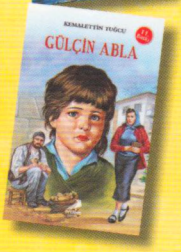
– İnsanlar evlerinde kedi, köpek, kuş beslerler. Ben de Mercan'ı beslemişim ne olacak? Mine'ye arkadaşlık ediyor işte. Böyle akıllı bir hayvanı yük altında mı ezdireyim.

KEMALETTİN TUĞCU, 1922 yılında İstanbul'da doğdu. 1996 yılında vefat etti. Küçük yaşlarda yazmaya başladı. Sevgi ve merhamet gibi insani duyguları içeren kitaplar kaleme aldı. 400'e yakın eser veren Tuğcu, kitaplarında çocukların ve yaşlı insanların hüzünlerini, ümitlerini ve heyecanlarını işledi. Bu çalışmalarıyla Türkiye'nin çocuklar tarafından en çok okunan yazarı oldu.Yayınevimiz de sizler için 20 kitaptan oluşan bir Kemalettin Tuğcu dizisi hazırladı.

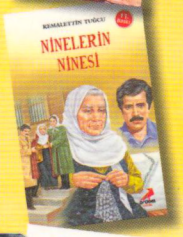

KEMALETTİN TUĞCU'DAN SEÇMELER

1. Ana Hakkı
2. Ceylanlı Bahçe
3. Çifte Kumrular
4. Çingene Kızı
5. Çocuk Hırsızları
6. Dede ile Torun
7. Deniz Kızı
8. Eski Bir Masal
9. Gece Kuşları
10. Gülçin Abla
11. Hırdavatçı Dede
12. İçler Acısı
13. Kolsuz Bebek
14. Mercan Kolye
15. Mine'nin Arkadaşı
16. Ninelerin Ninesi
17. Sakat Çocuk
18. Son Çocuk
19. Şehir Çocuğu
20. Uğurlu Çocuk

9 789755 010328
erdemyayinlari.com